

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μέ τήν έκδοση τῶν «Χρονικῶν» καλύπτεται ἔνα κενό που πιστεύουμε δτι ὑπῆρχε στὸν τομέα τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ μεταπολεμικοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐβραϊσμοῦ. Τό Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο, δ ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τοῦ Ἐβραϊσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἔχει τώρα, δπως συμβαίνει σέ δλες τίς χῶρες τοῦ κόσμου, τό δικό του δημοσιογραφικό του δργανο. Τό δργανο αὐτό καλεῖται νά ἀποτελέσῃ ἀπό τήν μιά πλευρά τό συνδετικό κρίκο μεταξύ τῶν δμοθρήσκων και ἀπό τήν ἄλλη νά ἐκφράσει κατά τρόπο ἐπίσημο τίς θέσεις και τίς ἀπόψεις μας γιά τά προβλήματα πού μᾶς ἀπασχολοῦν.

► Ἡ ἀπόφαση γιά τήν έκδοση ἐνός περιοδικοῦ τοῦ Κ.Ι.Σ. πρέπει νά ἔνταχθῇ στή γενικώτερη προσπάθεια πού καταβάλλουμε τριάντα τώρα δλόκληρα χρόνια μετά τόν πόλεμο γιά τήν ἀνασυγκρότηση τῶν ἀποδεκατισμένων Κοινοτήτων μας. Γιά τήν πραγμάτωση αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως χρειάστηκε νά ὑπερπηδησουμε ἔνα σωρό ἐμπόδια και δυσκολίες και γι' αὐτό τώρα πού τό καταφέραμε, μέ μεγάλη χαρά ἀπευθύνουμε σ' δλους τούς Ἑλληνες δμοθρήσκους μας πού ζοῦν στήν Ἑλλάδα, στό Ἰσραήλ και σέ ἄλλες χώρες ἔνα ἐγκάρδιο **Σαλώμ.**

► Στό πρῶτο αὐτό φύλλο τοῦ περιοδικοῦ ἔχουμε ὑποχρέωση νά θυμηθοῦμε τίς μαῦρες μέρες τίς ναζιστικῆς θηριωδίας και νά ἀποτίσουμε φόρο εὐλαβείας στά 6 ἑκατομμύρια χαμένα ἀδέλφια μας τῆς Ευρώπης πού σ' αὐτά περιλαμβάνεται τό 86% τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐβραϊσμοῦ. Ἀξίες θρησκευτικές, ἐπιστημονικές, πολιτικές χάθηκαν ἀπό τή μανία τοῦ ναζισμοῦ και ἐπρεπε ἀπό τή στάχτη τῶν χαμένων ἀδελφῶν μας οἱ λίγοι πού μείναμε νά δουλέψουμε σκληρά γιά τήν ἀνασύνταξη τῶν δυνάμεών μας.

► Σήμερα είμαστε εύτυχεῖς πού μποροῦμε νά μεταφέρουμε ἔνα μήνυμα αἰσιοδοξίας: Οἱ δλιγάριθμες Ἑλληνικές Ἰσραηλιτικές Κοινότητες, δπου ὑπάρχουν ἔχουν ἀνασυγκροτηθεῖ. Σχολεῖα, Συναγωγές και πνευματικά κέντρα λειτουργοῦν κανονικά (δπου βέβαια αὐτό εἶναι ἐφικτό ἀπό τόν ἀριθμό τῶν μελῶν). Μεγάλο ποσοστό τῶν νέων μας ἀκολουθοῦν ἐπιστημονική καρριέρα γιά νά πάρουν τή θέση πού τούς ἀνήκει στή ζωή κι δλοι μας συνεχίζουμε τήν προσπάθεια τῆς δημιουργίας μέσα στά Ἑλληνικά πλαίσια.

► Ἄν και εἶναι ἀριθμητικά ἀδύνατο νά γεμίσουμε πιά τό κενό πού ἀφησε ἡ καταστροφή τοῦ πολέμου είμαστε βέβαιοι δτι, δουλεύοντας ἐντατικά, ἀδελφωμένα και συνειδητά θά μπορέσουμε νά συμμετάσχουμε μέ τίς λίγες δυνάμεις μας στή γενικώτερη προσπάθεια τῆς Πατρίδος μας γιά ἔνα καλύτερο μέλλον, μέ Είρηνη, Δικαιοσύνη και Ἐλευθερία, νά βοηθήσουμε στήν ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐβραϊσμοῦ και νά διατηρήσουμε στενές σχέσεις μέ τά ἀδέλφια μας τοῦ Ἰσραήλ και τῆς Διασπορᾶς.

•Ο / σκοπός τῆς ἐκδόσεώς μας

Τό Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο μέ τήν εύκαιρία τοῦ νέου θρησκευτικοῦ ἔτους 5738 ἐκφράζει πρός δλους τούς ἀδελφούς Ισραηλῖτες τίς πιό ἐγκάρδιες εὐχές.

Ο χρόνος πού πέρασε μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ πλούσιος σέ δραστηριότητες τοῦ Κεντρικοῦ Ισραηλιτικοῦ Συμβουλίου σέ τομεῖς κοινωνικούς, πολιτιστικούς, πνευματικούς, μέ κύριο στόχο νά γίνουν αὐτάρκεις οἰκονομικά οἱ μή δλοκληρωτικά ἀποκατεστημένες Κοινότητες, γιά νά μπορέσουν νά ἐξασφαλίσουν τά οἰκονομικά μέσα γιά μιά ἀξιοπρεπῆ ζωή τῶν μελῶν τους πού ἔχουν ἀνάγκη καί παράλληλα νά ἀναπτύξουν καί διατηρήσουν τήν ἑβραική ζωή. Ο στόχος αὐτός σχεδόν ἐπιτεύχθηκε, μέ τήν ἀμέριστη οἰκονομική συμπαράσταση τοῦ ΟΠΑΙΕ. Ένας τομέας δράσεως, πού δόθηκε ἰδιαίτερη προσοχή ἀπό τό ΚΙΣ, μέ τήν Ἐπιτροπή τῶν Δημοσίων Σχέσεων ἡταν οἱ ἐνέργειες γιά τήν ἐνημέρωση καί διαφώτιση τοῦ ἑβραικοῦ καί μή ἑβραικοῦ κοινοῦ πάνω σέ θέματα κυρίως ἀντισημιτικά καί τά διαβήματα πρός τίς ἀρμόδιες Ἀρχές καί πιστεύουμε δτὶ ἔχουν ἀγαθά ἀποτελέσματα καί είναι σέ δφελος τοῦ συνόλου τῶν ἑβραίων τῆς Ἑλλάδος.

Τά παλαιά καί τά νεώτερα μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου συνεργάσθηκαν ἀδελφικά μεταξύ τους, μέ τίς Κοινότητες, μέ τόν ΟΠΑΙΕ καί μέ τίς ἑβραικές Ὁργανώσεις τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ ἀποτελέσματα πολύ ἐποικοδομητικά γιά τό καλό καί τήν εύημερία τῶν ἀδελφῶν μας. Ἐπιθυμοῦμε νά διαβεβαιώσουμε τούς ἀδελφούς μας Ισραηλῖτες δτὶ θά συνεχίσουμε καί τό νέο χρόνο νά δουλεύουμε μέ τό ἕδιο ἀμείωτο πνεῦμα συνεργασίας καί ἀδελφικότητος, ἔχοντας σάν γνώμονα τῶν προσπαθειῶν μας τό καλό τοῦ ἑβραϊσμοῦ.

Τό χρόνο πού πέρασε εἶχαμε τήν ἀτυχία νά θρηνήσουμε τήν ἀπώλεια ἡγετικῶν στελεχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑβραϊσμοῦ, νεωτέρων καί παλαιοτέρων, πού προσέφεραν τόσα πολλά στήν ἑβραική ζωή τῆς Ἑλλάδος καί ἄφησαν ἔνα μεγάλο κενό μέ τόν χαμό τους.

Εύχόμαστε πρός δλους σας ὑγεία, οἰκογενειακή χαρά καί εύτυχία καί σ' δλους τούς λαούς γῆς Γῆς εἰρήνη καί ἀλληλοσεβασμό γιά νά ζήσουμε δλοι μέσα σέ ἀτμόσφαιρα δικαιοσύνης καί ἀνθρωπισμοῦ.

**Χαιρετισμός
τοῦ Κεντρικοῦ
Ισραηλιτικοῦ
Συμβουλίου
για τό 5738**

**תזכורת
לשנים רבות**

Ιστορία των Κοινοτήτων

ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ:

2.000 χρόνια μαζί!

Η Ιστορία του Έβραϊσμού στην Ελλάδα είναι συνυφασμένη με κάθε μιά περίοδο της Ιστορίας του τόπου αύτού. Καί σ' άλλες περιπτώσεις αύτή ή παρουσία των Έβραίων είναι έντονη καί ιστορικά άποδεδειγμένη, σ' άλλες μόλις διαφαίνεται, σ' άλλες είκαζεται καί σ' άλλες παραλείπεται.

Υπάρχουν νεώτεροι Ιστορικοί (Γ. Κορομηλάς) που άναφέρονται στην έγκατάσταση των Έβραίων στο Άργος καί στη Χαλκίδα, το 1500 π.Χ.. Ο Κ. Παπακυριακού μιλᾶ γιά τη Συναγωγή της Αιγίνης, τη 2η π.Χ. έκατονταετηρίδα. Άλλοι (Φλάβιος-Ιώσηπος) τοποθετούν την έγκατάσταση των Έβραίων στην Ελλάδα στην περίοδο των έπιγόνων του Μ. Αλεξανδρου (3ον μ.Χ. αιώνα).

Όμαδα Ιστορικῶν μέ έπικεφαλῆς τὸν Γαλλογερμανό Γαβριήλ Βέλτερ, έπισημαίνει τὴν παρουσία Κοινοτήτων μας τὸν α' π.Χ. αἰώνα, στὴν Εῦβοια καί στὴ Θήβα. Κί' εἶναι ἐπίσης γεγονός ἀναμφισβήτητο δτὶ δ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν πορεία του στὴν Ελλάδα γιά τῇ διάδοσι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπευθύνθηκε, δπως ἦταν φυσικό, στὶς πόλεις ἐκεῖνες πού ύπηρχαν δργανωμένες Έβραικές Κοινότητες: Καβάλα, Κόρινθος, Βέροια.

Η παρουσία αύτή — άλλοτε μεγάλη καί σημαντική, άλλοτε μικρή καί περιορισμένη — τῶν Έβραίων στὶς κυριώτερες Ελληνικές πόλεις τῆς κάθε ἐποχῆς, ἀναμφισβήτητα συνέβαλε στὴ διαμόρφωσι τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν παραδόσεων, τῶν ἡθῶν καί τῶν ἔθιμων τοῦ τόπου αὐτοῦ.

♦ Μιά παράλληλη συμβίωσι — Χριστιανῶν καί Έβραίων — δυσ χιλιάδες περίπου χρόνια, στὸν 1διο γεωγραφικό χῶρο δέν μπορεῖ παρά νά ἐπηρέασε καί τοὺς δυσ αὐτούς παράγοντες. Καί οι δυσ ἔδωσαν, καί οι δυσ πῆραν...

Η διαφορά τῆς θρησκείας καί τὸ γεγονός δτὶ ή Πατρίδα μας Ελλάδα εγίνε μιά σχεδόν δλοκληρωτικά Χριστιανική χώρα, δέν ἔχει ἐπιτρέψει μέχρι τώρα νά ἐρευνηθῇ με ἀντικειμενικό ἐπιστημονικό τρόπο αὐτῇ ή πρόσμιξις καί ή ἀλληλοπροσφορά τῶν Χριστιανῶν καί τῶν Έβραίων.

♦ Υπάρχει δμως ἔνα χαρακτηριστικό διακριτικό στοιχεῖο σχετικά πού μᾶς δείχνει πόσο αὐτῇ ή πρόσμιξις ἦταν ἀπόλυτη: Στὴν Ελλάδα ποτέ δέν ἀνεπύχθη συνειδητός ἀντισημιτισμός. Οι σχετικές — λιγοστές κί' αὐτές — προσπάθειες ἦταν πάντα καθοδηγούμενες καί τεχνητές. Οι Χριστιανοί τῆς Ελλάδος ποτέ δέν ξεχώρισαν τούς Έβραίους συμπλολίτες καί συμπατριῶτες τους.

Σάν μέλη μιᾶς οἰκογενείας, Έβραϊοι καί Χριστιανοί ἀνέλαβαν σὲ κάθε πόλη τούς κοινωνικούς ρόλους (άλλοι στὴν ἐπισήμη, άλλοι στὸ ἐμπόριο, άλλοι στὰ γράμματα, άλλοι στὴν τέχνη) καί ἔζησαν πάντα μονιασμένοι. Καί Χριστιανοί δρθδοξοί παπάδες πολλές φορές ἔκλεισαν τὰ μάτια Έβραίων πού ἔφυγαν

γιά τό τελευταῖο μεγάλο ταξίδι...

♦ Ο συσχετισμός τῶν Έλλήνων Έβραίων μέ τούς Χριστιανούς ύπηρξε τόσο μεγάλος ώστε τά σχετικά ιστορικά στοιχεῖα ἔχουν χαθῆ γιατί κανένας δέν σκέφτηκε ποτέ νά τά συγκεντρώσῃ. Πρός τί, άλλωστε; Γιά νά πῆς σέ κάποιον δτὶ εἶναι ἀδελφός σου δέν χρειάζονται ντοκουμέντα. Τό λέει ή ζωή καί ή καρδιά...

♦ Στούς νεώτερους χρόνους καί μάλιστα δταν μέ τό Όλοκαύτωμα χάθηκαν 67.000 περίπου Έβραϊοι τῆς Ελλάδος (σ' ἔνα σύνολο 77.000), εγίνε μιά προσπάθεια γιά νά συγκεντρωθοῦν ιστορικά στοιχεῖα γι' αὐτή τή συμμετοχή τῶν Έβραίων στὴν έλληνική ζωή. Οι ἀείμνηστοι Άσσέρ Μωϋσῆς, Ζοζέφ Ναχαμά, Μιχαέλ Μόλχο καί οι σύγχρονοι Μπαρούχ Σιμπῆ, Μωϋσῆς Κ. Κωνσταντίνης καί άλλοι ἐπώνυμοι καί ἀνώνυμοι κατέβαλαν συνειδητές προσπάθειες στὸν τομέα αὐτό. Άδιάφορα ἀπό τό δποιο ἀποτέλεσμα τούς ἀξίζει ή ἀναγνώρισις τῆς συνειδητῆς δουλειᾶς τους.

♦ Τό περιοδικό αὐτό σάν ἔνα ἀπό τούς σκοπούς του ἔχει θέσει νά συγκεντρώσῃ παρόμοια στοιχεῖα. Στοιχεῖα χρήσιμα γιά μᾶς, γιά τά παιδιά μᾶς, γιά τήν έλληνική Ιστορία.

Στή σελίδα αὐτή σκοπεύουμε νά προβάλουμε δλα τά στοιχεῖα πού θά μπορέσουμε νά συγκεντρώσουμε. Γί' αὐτό παρακαλοῦμε τόν καθένα (Κοινότητα, δμάδα ή ἄτομο) νά μᾶς στείλη δ,τι γνωρίζει, δ,τι κατέχει. "Ἄς εἶναι μικρό, ἄς εἶναι ἀσήμαντο. "Όλα ἔχουν ἀξία.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Οι Κοινότητες τῆς Ελλάδος πρίν καί μετά τό ναζιστικό διωγμό μέ τόν ἀντιστοιχο Έβραικό πληθυσμό.

Τό Δεκαήμερο τῆς Μετάνοιας

ΔΕΚΑΗΜΕΡΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ – Άσέρετ Γιεμέ Τεσουβά – ἀποκαλεῖται στήν Ιουδαική φιλολογία τό πρώτο δεκαήμερο τοῦ πρώτου μήνα τοῦ ἑβραϊκοῦ πολιτικοῦ ἡμερολογίου. Ή πρώτη καί ἡ δεύτερη ἡμέρα αὐτοῦ τοῦ δεκαημέρου εἶναι ἡ γιορτή τοῦ Ρώς - Ἀσανά, καί ἡ δεκάτη ἡμέρα εἶναι τό Κιπούρ.

♦ «.. Τόν ἔβδομον μήνα, τήν πρώτην τοῦ μηνός θέλει εἰσθαι εἰς ἐσαῖς ἐπίσημος ἀνάπαισις, ἵερά ἀνάμνησις μετ' ἡχήσεως σάλπιγγος, σύγκλησις ἄγια...» (Λευϊτικόν, 23:24).

♦ «...Καί τήν δεκάτην ἡμέραν αὐτοῦ τοῦ μηνός θέλει εἰσθαι εἰς ἐσαῖς ἡμέρα ἔξιλασμοῦ, σύγκλησις ἄγια, καί θά ταπει-

νώσητε τάς ψυχάς σας, καὶ θά ἀφιερώσητε μιάν θυσίαν εἰς τόν Ὑψιστον. Καί δέν θά καμετε ούδεμίαν ἔργασίαν κατά τήν ἡμέραν ταύτην, διότι εἶναι ἡμέρα ἔξιλεώσεως, προωρισμένη νά σᾶς ἀποκαταστήσῃ παρά τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σας... Αύτή ἡ ἡμέρα θά εἶναι διά σᾶς ἔνα Σάββατον, μιά ἀπόλυτος ἀργία, καθ' ᾧν θά ταπεινώσητε τάς ψυχάς σας τήν ἐννάτην τοῦ μηνός τό ἐσπέρας ἀπό ἐσπέρας ἔως ἐσπέρας θέλητε τηρήσει τό Σάββατον σας..» (Λευϊτ. 23:27-32).

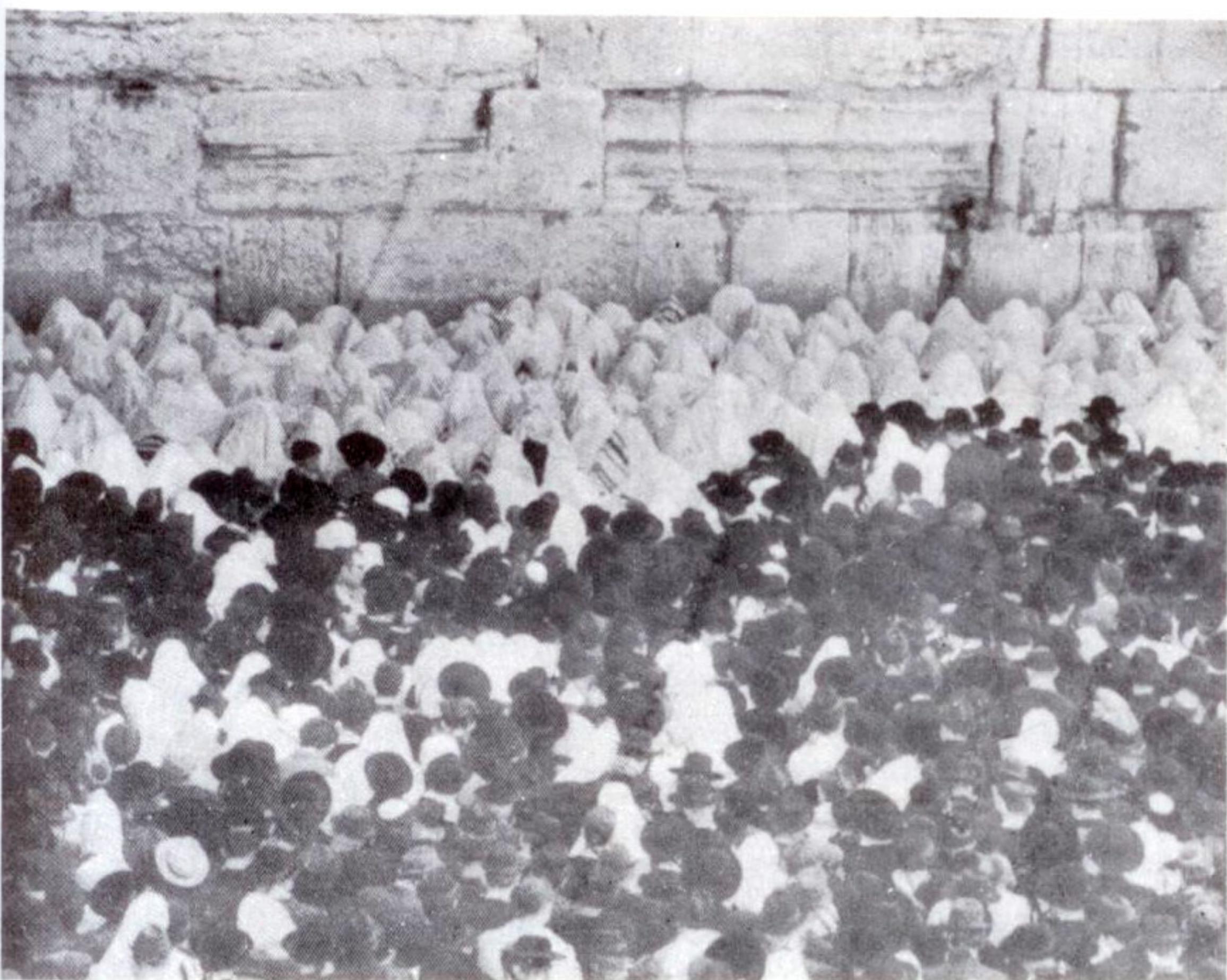
♦ Αύτές εἶναι οι περικοπές ἀπό τήν Τορά πού παραγγέλλουν τόν ἑορτασμό τοῦ Ρώς - Ἀσανά καί τοῦ Κιπούρ. «Οπως θά παρατηρήσει ὁ ἀναγνώστης ἡ γιορτή

τοῦ Ρώς - Ἀσανά θεσπίζεται ώς ἡμέρα «ἱερᾶς ἀναμνήσεως μετ' ἡχήσεως σάλπιγγος, σύγκλησις ἄγια». Στό προσευχολόγιο, δμως τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἀναγράφεται ἐπίσης ἡ «αὐτή εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῶν ἔργων Σου». Συνεπῶς, ἡ βασική καί κυρία ἔννοια τοῦ Ρώς - Ἀσανά εἶναι ώς ἡμέρα «ἱερᾶς ἀναμνήσεως», ἡ ἡμέρα κατά τήν ὅποια ἀρχίζει ἡ περίοδος τοῦ Δεκαημέρου τῆς Μετάνοιας καί τῆς ἀφεσης τῶν ἀμαρτιῶν. Παρεπιπόντως δέ, ἡ παράδοση συνδέει τό Ρώς - Ἀσανά μέ τήν ἔναρξη τοῦ πολιτικοῦ ἡμερολογίου, ἡ δπως ἀλλιῶς ἀποκαλεῖται, «ἡμερολόγιο τῆς Δημιουργίας καί τῆς Θείας δικαιοσύνης».

♦ Τό Ρώς - Ἀσανά δέν ἔχει τή μορφή γιορτῆς διασκεδάσεων καί συμποσίων, ἀλλά κατανύξεως καί προσευχῆς. Τήν ἡμέρα αὐτή ὁ Ἰσραηλίτης ἐπιζητᾷ, μέσω τῆς προσευχῆς, τήν ἀνύψωση τοῦ πνεύματος στά ίδανικά τῆς ἀτομικῆς ἀρετῆς καί τῆς γενικῆς ἀδελφότητος. Ό Θεός ώς δημιουργός εἶναι ὁ ὑπέρτατος κριτής δλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ δποῖοι διαθέτουν ἐλεύθερη βούληση καί λογική καί οἱ δποῖοι συνεπῶς, εύθύνονται γιά τίς πράξεις τους. Εἶναι φυσικό δέ δπως ἡ κρίση αὐτή νά γίνεται κατά τήν

Τό «Μπιρκάτ Κοανούτ» στό Κοτέλ – Ιερουσαλήμ.

έπέτειο τῆς Δημιουργίας. Σύμφωνα μὲ τήν Ἰουδαιϊκή διδασκαλία δλα τά πλάσματα, καὶ τά ἔργα καὶ οἱ προθέσεις τους, ύποκεινται στήν Θεία κρίση. Ἡ μετάνοια, ἡ ἐπανόρθωση τοῦ ἀδικήματος, οἱ καλύτερες προθέσεις γιά τό μέλλον, μποροῦν νά μεταβάλλουν τήν καταδικαστική ἀπόφαση. Ποιός μπορεῖ νά ἀμφισβητίσει δτι μιά στιγμιαῖα ἀπόφαση μπορεῖ νά ἐμπιδράσει στή ζωή ἐνός δλοκλήρου χρόνου ἡ ἀκόμη καὶ σέ δλοκληρη τή ζωή τοῦ ἀτόμου;

‘Ο μέγας Μαϊμονίδης στό ἔργο του **Μαρέ Νεβουχίμ**, γράφει: «Τό Ρώς - Ἀσανά ἀποβλέπει στήν ἀποτίναξη καὶ στήν ἀφύπνιση ἀπό τόν λήθαργο τοῦ πνευματικοῦ βίου. Εἶναι ἡ δίοδος καὶ ἡ προπαρασκευή γιά τήν Ἡμέρα τοῦ Ἐξιλασμοῦ, γιά τήν ἡμέρα ἐκείνη πού κατά τήν παράδοση, σφραγίζονται οἱ ἀποφάσεις στό βιβλίο τῆς ζωῆς πού ἀνοίγεται τό Ρώς - Ἀσανά».

Κατά τήν ἡμέρα αὐτή, λοιπόν, τῆς «ἰερᾶς ἀναμνήσεως», πού γιορτάζεται καὶ ἡ ἐπέτειος τῆς δημιουργίας, ἔρχεται αὐτομάτως στή σκέψη μας ἡ θύμιση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τῶν δύο αὐτῶν Νόμων πού διέπουν δλόκληρο τό Σύμπαν καὶ πού δ ‘Υψιστος ἔχουσιάζει, καὶ ζητᾶμε τήν ὑπέρ ἡμῶν ἐπιείκειά Του καὶ τήν ἐγγραφή μας στό βιβλίο τῆς ζωῆς.

♦ Στό τελετουργικό τῆς ἡμέρας σπουδαία θέση κατέχει τό **Σοφάρ**. Κατ’ ἀρχήν τό Σοφάρ μᾶς ὑπενθυμίζει τή θυσία τοῦ Ἰσαάκ - Ἀκεντάτ Γιτσχάκ. Αύτή τήν πράξη τοῦ Προγόνου μας Ἀβραάμ, τῆς ἀπόλυτης πίστης καὶ τῆς ἀπεριόριστης ἐμπιστοσύνης πρός τόν Θεό, ἐπικαλούμαστε τούτη τήν ἡμέρα τῆς κρίσης ζητώντας τήν ἐπιείκειά Του. Διότι, ἡ θυσία τοῦ Ἰσαάκ, ἀπεικονίζει τήν προθυμία τοῦ Ἐβραίου νά προσφέρει τόν ἑαυτό του στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ. Κατά τόν Μαϊμονίδη πάλι, οἱ νότες τοῦ

«Μελετῶντας στή Συναγωγή»

Σοφάρ κηρύσσουν τήν ἀνάγκη τῆς ἀμεσης ψυχικῆς ἀναγέννησης, δπως γράφει:

► «Ξυπνεῖστε, ἐσεῖς οἱ κοιμισμένοι, σηκωθῆτε ἀπό τόν λήθαργόν σας, ἔξετάστε τά ἔργα σας, θυμηθῆτε τόν Δημιουργό σας καὶ ἐπιστρέψτε μετανοιωμένοι σ’ Αὔτόν. Μήν εἴσαστε ἀπό κείνους πού χάνουν τήν πραγματικότητα, πού χάνουν τά χρόνια τους γυρεύοντας μάταια πράγματα πού οὕτε θά τούς ὠφελήσουν οὕτε θά τούς λυτρώσουν. Ἀφῆστε τίς κακές σας συνήθειες καὶ σκέψεις καὶ θυμηθῆτε τόν Δημιουργό σας».

Τήν ἵδια ἐπίκληση συναντᾶμε καὶ στό βιβλίο τοῦ Ἰωνᾶ, δπου δ Προφήτης ἀπευθύνεται στούς κατοίκους τῆς Νινεύης.

♦ Οἱ μεταξύ τοῦ Ρώς - Ἀσανά καὶ τοῦ Κιπούρ ἔφτά ἡμέρες, δέν ἀποτελοῦν ἡμέρες ἀργίας ἀλλά μετάνοιας. Ἡμέρες, αὐτοελέγχου καὶ αὐτοκριτικῆς. Αύτές τίς ἡμέρες τό ἀνθρώπινο πνεῦμα περνᾶ, οὕτως εἰπεῖν, ἀπό μία ἐξελεγτική διαδικασία καὶ πορεύεται πρός τό ἀγνό καὶ τό Θεῖο. Εἶναι ἡμέρες προπαρασκευαστικές γιά τήν ἡμέρα τοῦ Κιπούρ.

Οἱ προσευχές τοῦ Κιπούρ, δπως ἐπίσης καὶ τοῦ Ρώς - Ἀσανά, εἶναι ὠραιότατες καὶ βαθυστόχαστες. Εἶναι ἡ φωνή τῆς Ἠ-

διας τῆς ψυχῆς, ἡ δποία ἀποσπᾶται ἀπό τά γήινα στρώματα καὶ ἀνέρχεται πρός τόν Δημιουργό.

‘Ο Γεουντά Ἀλεβή, γράφει στό περίφημο ἔργο του **Κουζάρη**: «Ἡ Νηστεία αύτῆς τῆς Ἡμέρας ἔξωμειώνει τόν ἀνθρωπο πρός τούς ἀγγέλους. ‘Ολοι ἴστανται δρθιοι ψάλλοντες αἴνους καὶ ὕμνους πρός τόν Θεό. Ἀπέχουν ἀπό κάθε ύλιστική ἀπόλαυση καὶ ἀπασχόληση καὶ καταγίνονται μέ τά πνευματικά, ώς νά μή ἔχουν πλέον τίποτε τό ἀνθρώπινον».

Καὶ ἐφ’ δσον εἶναι είλικρινεῖς, ἐφ’ δσον ἔχουν ἐμποτισθεῖ ἀπό σκέψεις ἀγαθές καὶ ἔχουν ἐπανορθώσει τά ἀδικήματα πού διέπραξαν, ἐφ’ δσον ἔχουν συναδελφωθεῖ μέ τόν γείτονα καὶ τόν ἀδελφό τους, τότε ἀκοῦνε ἀπό τόν Θεό νά τούς ἀναγγέλλει, δπως παλαιότερα εἶχε ἀναγγείλλει καὶ στόν Μωϋσῆ: «**Σαλάχτι Κιντβαρέχα**», «**Συγχωρῶ** ἐν τή φιλευσπλαχνία μου, τή προτάσει σου».

Μέ τό κλείσιμο τῆς Ἡμέρας ἀκοῦμε καὶ πάλι τό Σοφάρ. Τοῦτο εἶναι τό σάλπισμα τοῦ ἐπινίκειου θριάμβου. Μᾶς ἀναγγέλλει δτι τύχαμε τής ἀφεσης τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως «**Σεμά Ἰσραέλ**», εἰς ἔνδειξη δτι δ Ἰσραήλ συμφιλιώνεται μέ τόν Θεό καὶ μέ ἔξαγνισμένη, πλέον, τήν ψυχή ἀρχίζει μιά καινούργια ζωή.

Δραστηριότητες τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ Συμβουλίου

Ἐνέργειες γιά τήν ὑποστήριξη τῶν ἀποφάσεων πού πάρθηκαν μέτην Τελική Πράξη στὸ Ἐλσίνκι: Τό Παγκόσμιο Ἐβραϊκό Συνέδριο (Π.Ε.Σ.) εἶχε ζητήσει ἀπό δλες τίς Ἐβραϊκές Κοινότητες καὶ τούς ὄργανισμούς νά κάμουν παραστάσεις στίς ἀρμόδιες ἀρχές τῶν χωρῶν τους, γιά νά ὑποστηρίξουν οἱ ἀντιπροσωπεῖες στήν συνάντηση, στὸ Βελιγράδι, τήν ἐφαρμογή τῶν θέσεων τοῦ Ἐλσίνκι δσο ἀφορᾶ τούς Ἐβραίους τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ τά ἀνθρώπινα δικαιώματα γενικά.

Ἡ συνάντηση στὸ Βελιγράδι, πού θά γίνει τό φθινόπωρο (προηγήθηκε μιά προπαρασκευαστική συνάντηση στὸ Βελιγράδι τόν Ιούνιο 1977), σκοπό ἔχει νά βρεθοῦν ἀπό δλους μαζί οἱ φόρμουλες γιά τήν ἐφαρμογή τῆς Τελικῆς Πράξεως, πού ἔχουν ὑπογράψει στό Ἐλσίνκι στή Συνδιάσκεψη γιά τήν Ἀσφάλεια καὶ τήν Συνεργασία στήν Εὐρώπη, τήν 1η Αύγουστου 1975, δλα τά Εὐρωπαϊκά Κράτη, Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ δ Καναδᾶς. Ἡ ὑπογραφή αὐτῆς τῆς πράξεως εἶχε χαιρετισθεῖ τότε ἀπό δλους καὶ ἰδιαίτερα ἀπό τούς ἀρχηγούς τῶν Ἀνατολικῶν χωρῶν σάν ἓνα γεγονός ἰδιαίτερης «ίστορικῆς σημασίας» γιά τήν εἰρήνη στόν κόσμο καὶ τόν σεβασμό τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἀλλά ἡ ἀπόφαση αὐτή-πού εἶναι γνωστή σάν Τελική Πράξη- δέν ᔁχει ἐφαρμοσθεῖ ἀκόμη.

♦ Ἐκπρόσωποι τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου ἐπισκέφθηκαν τόν Ὅφυπουργό Ἐξωτερικῶν κ. Κωνστ. Σταυρόπουλο, πού ὑποσχέθηκε δτι θά ὑποστηρίξει τό θέμα, καθόσον ἐνδιαφέρει ἀμεσα καὶ τήν Ἐλλάδα (πρόκειται γιά τούς Ἐλληνες πού ζοῦν στό Καύκασο).

ΨΗΦΙΣΜΑ

Τό Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο μετά τήν ἀπροσδόκητο εἰδηση τοῦ θανάτου τοῦ Προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου

συνέρχεται σήμερα σέ ἔκτακτη συνεδρίαση γιά νά ἐκφράσει τήν βαθύτατη θλίψη του γιά τήν ἀπώλεια τοῦ Μεγάλου Ἡγέτη καὶ Ἀγωνιστῆ τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ, καὶ συμμετέχοντας στό Πανελλήνιο πένθος,

ψηφίζει

- 1 Ἐξουσιοδοτεῖ τόν Πρόεδρο τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νά ὑπογράψει στό Βιβλίο Συλλυπητηρίων στήν Πρεσβεία τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἐκφράζοντας τήν δδύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐβραϊσμοῦ γιά τήν τραγική ἀπώλεια τοῦ Ἐθνάρχου καὶ τή συμπαράστασή του στό δεινοπαθοῦντα Κυπριακό λαό.
- 2 Νά ἀργήσουν τά Γραφεῖα τοῦ ὄργανου κατά τήν ἡμέρα τῆς κηδείας.
- 3 Νά διατεθεῖ στή μνήμη του ποσό Δρχ. 25.000, ὑπέρ τῶν θυμάτων τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγῶνος.
- 4 Νά δημοσιευτεῖ τό ψήφισμα στίς ἐφημερίδες «Καθημερινή» καὶ «Νέα».

Ἀθῆναι, 4 Αύγουστου 1977
Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο
Συντονισμοῦ καὶ Γνωματεύσεως

Ο Ἀντιπρόεδρος
Ιωσήφ Λόβιγγερ

Ο Ἀν. Γραμματέας
Σάββας Χαγουέλ

• Ολοκληρωτική οἰκονομική ἀποκατάσταση τῶν Ἰσραηλιτικῶν Κοινοτήτων Βόλου καὶ Χαλκίδος: Τό Κεντρικό Συμβούλιο, δπως εἶναι γνωστό, σάν ἓνα βασικό στόχο του ᔁχει τήν δλοκληρωτική οἰκονομική ἀποκατάσταση τῶν Κοινοτήτων, πού δέν εἶναι αὐτάρκεις. Ἡ ἐφαρμογή τοῦ πργράμματος αὐτοῦ ᔁχει ἀρχίσει πρό καιροῦ, μέ τή χορήγηση τῶν

οἰκονομικῶν μέσων ἀπό τόν ΟΠΑΙΕ.

Κρίθηκε ἀπαραίτητο νά δοθεῖ προτεραιότητα στήν δλοκλήρωση τῆς οἰκονομικῆς ἀποκατάστασεως τῶν Κοινοτήτων Βόλου καὶ Χαλκίδος μέ παράλληλη βέβαια σταδιακή ἀποκατάσταση τῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν.

Τό ΚΙΣ εἶχε ἐπανειλημμένες συσκέψεις μέ ἐκπροσώπους τῶν

δύο πιό πάνω Κοινοτήτων γιά νά καταλήξουν ἀπό τή μιά μεριά στό ποσό πού ἡταν ἀπαραίτητο νά ἐπενδυθεῖ, δύστε ἀπό τά εἰσοδήματα νά ἀντιμετωπίζονται οἱ ἀνάγκες τῆς κάθε Κοινότητος, σάν ἐνός ζωντανοῦ δργανισμοῦ μέ ἐβραϊκό χρῶμα καὶ ἀπό τήν ἄλλη μεριά στήν πιό ἀποδοτική καὶ σίγουρη ἐπένδυση.

♦ Μετά τή συγκατάθεση τῶν Κοινοτήτων Βόλου καὶ Χαλκίδος, προκρίθηκε ἡ λύση γιά μιά συνιδιοκτησία μέ τό ΚΙΣ καὶ τήν Κοινότητα Ἀθηνῶν καὶ ἀγοράστηκε, ἀπό κοινοῦ καὶ ἔξ ἀδιαιρέτου, δ. 30ς δροφος τῆς ἐπί τῆς δδοῦ Βησσαρίωνος καὶ Σίνα (στήν Ἀθήνα) οἰκοδομῆς καὶ κατά τά ἀκόλουθα ποσοστά: 12/36 γιά τό ΚΙΣ, 12/36 γιά τήν Κοινότητα Ἀθηνῶν, 7/36 γιά τήν Κοινότητα Βόλου καὶ 5/36 γιά τήν Κοινότητα Χαλκίδος.

Περιφρούρηση καὶ ἀξιοποίηση τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῶν Κοινοτήτων πού ἔχουν διαλυθεῖ ἡ βρίσκονται σέ ἀδράνεια: Τό Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο, στήν προσπάθειά του νά περιφρουρήσει δ.τι ἀπόμεινε ἀπό τά ἀκίνητα τῶν πιό πάνω Κοινοτήτων, προφυλάγοντάς τα ἀπό αὐθαίρετες καταπατήσεις, ἔχει συστήσει Ἐπιτροπή ἀκινήτων, πού ἀποτελεῖται ἀπό μέλη τοῦ Συμβουλίου του καὶ ἄλλα ἑκτός αὐτοῦ. Μέριμνα τῆς Ἐπιτροπῆς, πού μέλη της ἔχουν ἥδη ἐπισκεφθεῖ διάφορες Κοινότητες διαλυμένες καὶ σέ ἀδράνεια, (Χανιά, Βέροια, Φλώρινα, Ξάνθη) εἶναι νά ἔξασφαλιστοῦν οἱ Ἱεροί χῶροι τῶν νεκροταφείων, νά διατηρηθοῦν οἱ παληές συναγωγές δπως εἶναι, ἀφοῦ στηριχθοῦν καὶ ἐπισκευασθοῦν καὶ νά ἀξιοποιηθοῦν μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο τά ἄλλα κοινοτικά ἀκίνητα.

♦ Ἐχει ἀνακαινισθεῖ ἡ Συναγωγή Χανίων, ἔγιναν οἱ ἀμεσες ἀναγκαῖες ἐργασίες γιά τή διασφάλιση τῆς Συναγωγῆς Κομοτινῆς, ἀποφασίστηκε ἡ περίφραξη τοῦ Νε-

κροταφείου Βεροίας, δπως καὶ ἡ μεταφορά τῶν ἐλαχίστων τάφων τοῦ νεκροταφείου Φλωρίνης στό νεκροταφεῖο Θεσσαλονίκης καὶ μετά ἡ ἀξιοποίηση τοῦ χώρου.

Ἐκκρεμεῖ δικαστικός ἀγώνας γιά τήν καταπάτηση μέρους τοῦ νεκροταφείου Καστοριᾶς.

Ἀκόμα, παρακολουθοῦνται οἱ ἐκκρεμότητες πού ὑπάρχουν μέ τά Νεκροταφεῖα καὶ τίς Συναγωγές ἄλλων Κοινοτήτων, δπως καὶ μέ τά ἀκίνητά τους.

Προσκλήσεις γιά συμμετοχή σέ διεθνῆ ἐβραϊκά συνέδρια: Τό Κ.Ι.Σ. ἔχει προσκληθεῖ καὶ θά στείλει ἐκπρόσωπό του, δπως πάντα, στήν συνάντηση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κλάδου τοῦ Παγκοσμίου Ἐβραϊκοῦ Συνεδρίου, πού θά γίνει στό Μιλάνο, 17-19 Σεπτεμβρίου 1977. Ἐκπρόσωπος τοῦ Κ.Ι.Σ. θά εἶναι δ.κ. Ἐνδρᾶς Μωϋσῆς, μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου καὶ Πρόεδρος τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Λαρίσης.

♦ Ἀκόμα στίς 30/10 - 3/11/77 θά συνέλθει στήν Οὐάσιγκτον τό Γενικό Συμβούλιο (General Council) τοῦ Παγκοσμίου Ἐβραϊκοῦ Συνεδρίου, στό δποῖο συμμετέχει, ἐκλεγείς, δ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ.

‘Αντιμετώπισις ἀντιεβραϊκῶν ἐνεργειῶν

♦ **Τό Κ.Ι.Σ. εύθύς μόλις ἔλαβε γνῶσι δτι σέ διάφορες ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς τῆς Μητροπόλεως Χαλκίδος** ἔχουν ἀναρτηθῆ οἱ γνωστές ἀφίσσες περί συσχετισμοῦ τοῦ Χιλιασμοῦ μέ τόν Ιουδαϊσμόν ἀπέστειλε ἔντονη διαμαρτυρία στόν Μητροπολίτη Χαλκίδος κ.κ. Χρισόστομο.

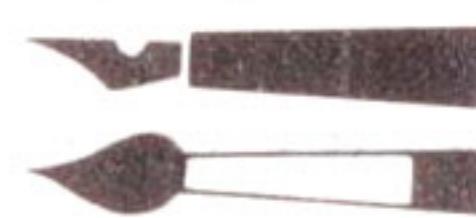
♦ Τό Κ.Ι.Σ. ἀπήντησε σέ δημοσίευμα τῆς ἐφημερίδος «**Εὐβοϊκός Χρόνος**» (Χαλκίδος), στό δποῖο, μεταξύ ἄλλων, ἀνεγράφετο δτι «*ὁ Χιλιασμός εἶναι Ιουδαϊκή αἵρεσις...*». Στήν ἀπάντηση τοῦ Κ.Ι.Σ. περιλαμβάνονται τά παγκοσμίως γνωστά στοιχεῖα δτι *ὁ Χιλιασμός εἶναι Χριστιανική αἵρεσις καὶ σάν τέτοια ἀντιμετωπίζεται ἀπό τήν ἐπίσημη Ἑλληνική Ὀρθόδοξο Ἐκκλησία.*

♦ Τό Κ.Ι.Σ. ἀπέστειλε μακροσκελῆ ἐπιστημονικῶς τεκμηριωμένη ἐπιστολή στήν **Ἐφημερίδα τοῦ Ἀρχιμανδρίου Χ. Βασιλόπούλου «Ορθόδοξος Τύπος»** γιά τόν ἀνεπίτρεπτο καὶ συκοφαντικό συσχετισμό τοῦ Ιουδαϊσμοῦ - Σιωνισμοῦ μέ τόν Χιλιασμό. *Ἡ ἐφημερίδα αὔτή, παρ' δλο δτι εἶχε ὑποχρέωσι ἀπό τόν Νόμο, ἀπέφυγε νά δημοσιεύση τήν ἀπάντησι τοῦ Κ.Ι.Σ.*

Κατατοπιστικά στοιχεῖα γιά τά «Χρονικά» τοῦ Κ.Ι.Σ.

- ♦ Τά ἐνυπόγραφα ἅρθρα δεσμεύουν μόνον τόν συγγραφέα, τίς ἀπόψεις τοῦ δποίου ἀπηχοῦν.
- ♦ *Ἡ γλῶσσα τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἐλεύθερη, ἀνάλογα μέ τήν προτίμηση τοῦ συγγραφέως τοῦ κάθε κειμένου.*
- ♦ Τά «Χρονικά» τοῦ Κ.Ι.Σ. κυκλοφοροῦν στίς 16 κάθε μηνός. *Ἡ υλη γιά δημοσίευση πρέπει νά στέλνεται στά Γραφεῖα τοῦ Κ.Ι.Σ. μέχρι τίς 30 τοῦ προηγουμένου μηνός.*
- ♦ *Ἐπιτρέπεται ἐλεύθερα ἡ ἀναδημοσίευσις τῶν ἅρθρων ἀρκεῖ νά ἀναφέρεται ἡ πηγή.*
- ♦ *Ἡ Ἐπιτροπή Τύπου τῆς Κ.Ι.Σ. ἔχει τήν εὐχέρεια ἐπιλογῆς τῶν ἀποστελλομένων συνεργασιῶν. Χειρόγραφα ἡ φωτογραφίες δέν ἐπιστρέφονται.*

Από τά δημοσιεύματα τοῦ τύπου

21ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων τοῦ τύπου

Σκοπός τοῦ Πληροφοριακοῦ Δελτίου εἶναι νά ἐπισημάνῃ, κατά τρόπον ἐνημερωτικόν καὶ πληροφοριακόν, τά ἐπί γενικῶν θεμάτων δημοσιεύματα τοῦ τύπου (θετικά ἢ ἀρνητικά) πού ἔνδιαφέρουν

τὸν Ἐβραϊσμόν.

Παρακαλοῦνται θερμῶς οἱ ἀναγνῶστες τῶν «Χρονικῶν» τοῦ Κ.Ι.Σ. δπως ἀποστέλλουν (Κ.Ι.Σ. — Γραφεῖον Δημοσίων Σχέσεων — Πειραιῶς 46, Ἀθῆνα, τ.τ. 146) στὸ πρωτό-

τυπον ἢ σὲ φωτοτυπία κάθε σχετικόν δημοσίευμα πού ἔρχεται στήν ἀντίληψή τους. Μέτόν τρόπον αὐτὸν βοηθοῦν τὸν κοινὸν σκοπό τῆς ἐνημερώσεως.

* * *

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΪΣΜΟΥ

Καὶ ἀντισιωνισταὶ;

ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΩΤΕΡΩ τίτλον ἡ «Βιομηχανική Ἐπιθεώρησις» (Αὔγουστος 1977) δημοσιεύει τό παρακάτω σχόλιον:

«Μέχρι τώρα μᾶς εἶχαν μάθει οἱ ποικιλώνυμοι βουλευταί-σωτῆρες μας (τῆς συνομοταξίας τῶν ἀριστεροειδῶν) δτι τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν πολιτική δμαλότητα εἰς τὴν χώρα μας ἀπειλοῦν ἡ CIA, οἱ Ἀμερικανοί, ἡ δεξιά, οἱ βασι-

λοχουντικοί, τά μονοπώλια. Νά, δμως, πού εἰς τούς ἔχθρούς τοῦ τόπου καὶ τοῦ πολιτεύματός μας προστίθεται ἡδη καὶ «τὸ σιωνιστικόν πνεῦμα»!

Νά ἴδοῦμε τί δλλο θά ἐφεύρη δ κατεχόμενος ἀπό μανίαν καταδιώξεως βουλευτής κ. Κ. Μπαντουβᾶς, διά νά διεκδικήσῃ ἀπό τὸν συνάδελφόν του κ. A. Κακλαμάνην τὸ «Οσκαρ» τῆς κοινοβουλευτικῆς τερατολογίας».

Στὸ συμπόσιον «σοσιαλισμός καὶ πολιτισμός»

ΣΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ «Σοσιαλισμός καὶ Πολιτισμός», πού ἔγινε στήν Κρήτη, δ πρόεδρος τῆς ΕΔΑ κ. Ἡλ. Ἡλιοῦ ἔδωσε ἰδιαίτερη ἔμφαση στὸ θέμα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Μιλώντας γιά τίς παραβιάσεις τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν ἀνέφερε, μεταξύ ἄλλων, τὰ χιτλερικά στρατόπεδα καὶ θαλάμους ἀερίων, τὸν ἀντισιμιτισμό κ. ἄ. (Ἀθηναϊκός τύπος 13/8).

Κριτική ἐνός βιβλίου

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ τή δημοσίευση κριτικῆς στό περιοδικόν «Ι-

στορία» γιά τό βιβλίον τοῦ Γ. Μαρίνου περί παλαιστινιανοῦ προβλήματος δ Δ. Ἀγγέλου (Ἀθῆναι) ἔγραφε στό περιοδικόν:

«Παλαιστινιακό

καὶ δχι «Ισραηλινό» πρόβλημα

«Ἐπειδή γνωρίζω τὴν ἐπιστημονικότητα καὶ τὴν προσοχή πού δίνεται πάντα στά γραφόμενά σας ἐπιτρέψτε μου νά διαφωνήσω μέ τὴν κριτική σας γιά τό βιβλίο τοῦ κ. Γ. Μαρίνου περί τοῦ παλαιστινιακοῦ προβλήματος (τεῦχος 109 τῆς Ἰστορίας, σ. 124-125). Δέν λέω δτι δ κ. Μαρίνος δέν ἔχει δίκιο. Πιθανόν νά ἔχῃ. Στήν κάθε περίπτωσι αὐτές εἶναι προσωπικές ἀπόψεις του, πού πρέπει νά εἶναι σεβαστές ἀπό μᾶς τούς ἄλλους. Ἐπειδή δμως ἔσεις συνιστάτε “ὑπεύθυνα αὐτό τό βιβλίο”, ἀναρωτιέμαι μήπως δ συγγραφέας, γιά νά εἶναι ἀντικειμενικός (βασική προϋ-

πόθεσις γιά συνεπῆ ἱστορικό), δέν θά ἐπρεπε, ἔκτός ἀπό τίς θέσεις - ἀπόψεις τῆς Παλαιστινιακῆς προπαγάνδας, νά καταχωροῦσε ἀπλῶς κι ἔκεινες τῶν Ἰσραηλινῶν, καὶ μετά ἄς υἱοθετοῦσε δποιες ἥθελε. Τότε ἀσφαλῶς θά ἦταν “σωστή ἱστορική θεώρηση”».

·Η «Ιστορία» ἀνταπάντησε:

«Ο κ. Μαρίνος τίτλοφορεῖ τό βιβλίο του “Τό Παλαιστινιακό πρόβλημα καὶ ἡ Κύπρος» καὶ αὐτό τό πρόβλημα ἔξετάζει μέσα στό δλο φάσμα τῶν ἀναταράχῶν στό Μεσανατολικό χῶρο καὶ τῶν διαφόρων ἔκει ἀνακατατάξεων. Δέν τιτλοφορεῖ “Τό Ισραηλινό πρόβλημα” (τέτοιο πρόβλημα, ἄλλωστε δέν ύπάρχει), δπότε θά ἦταν παράληψις ἀν δέν παρέθετε τίς “θέσεις ἀπόψεις” τοῦ Ισραήλ. Παρά ταῦτα, δ συγγραφεύς συνεχῶς

άναφέρεται καί στό Ίσραήλ. Δέν μποροῦσε νά μήν γίνει αύτό, άφού τό παλαιοστινιακό πρόβλημα συμπλέκεται άμεσα μέ τήν δρα-

στηριότητα, ή καί τίς άποψεις (έπι έδαφικῶν καί άλλων θεμάτων) αύτοῦ τοῦ κράτους. Τώρα, άνη κριτική τοῦ συγγραφέως

δέν εύχαριστεί άλλους, είναι άλλο θέμα. Ούδέν δμως τό κενό στήν σύνθεσί του καί τεκμηριωμένες οι θέσεις».

«Η Φωνή τῶν ἑργαζομένων» (Συνδικαλιστική ἐφημερίδα τοῦ Κ.Κ.Ε.)

«Ιστορία»

Άρθρον μέ τίτλον «Οι Ἐβραῖοι στή Σωβιετική Ἔνωση» δπου άναφέρεται δτι οι Ίσραηλίτες έχουν τά δικαιώματα τῶν άλλων πολιτῶν, ύπάρχουν 92 Συναγωγές σέ λειτουργία κ.δ. (17/8).

«Φόν Κανάρις καί Σέλλενμπργκ: Δύο σταδιοδρομίες στήν σκιά». Έξετάζοντας τόν θανάσιμο ἀνταγωνισμό τῶν δύο μεγάλων στελεχών τοῦ Ναζισμοῦ γράφει δτι μιά ἀπό τίς κατηγορίες πού δδήγησαν τόν ναύαρχο Κανάρι στήν ἀγχόνη ἡταν δτι προστάτευε τούς Ἐβραίους κι δτι είχε έλθει σέ έπαφή μέ τόν Ἐβραϊσμό τῆς Ἐλβετίας (Αύγουστος).

«Καθημερινή»

Σέ έπιστολή του μέ τίτλον «Θρησκευτικά καί Χριστιανισμός» δ Καθηγητής τῆς Κοινωνιολογίας Ίω. Ξηροτύρης άναφέρει δτι ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στά Ἐλληνικά σχολεῖα πολλά πρέπει νά ἀπαλειφθοῦν. Σχετικά δίνει τό παρακάτω παράδειγμα:

«Θεολόγος γυμνασίου τῆς συμπρωτεύουσας διδάσκοντας στήν Τετάρτη τάξη ἔλεγε στό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν τοῦτα τά λόγια: «Ο Θεός ἀργεῖ ἀλλά δέν λησμονεῖ ποτέ, τιμωρεῖ. Νά δ Θεός ἔστειλε τόν Χίτλερ γιά νά τιμωρήσει τούς Ἐβραίους πού σταύρωσαν τόν Χριστό μας». Σπήν τάξη πού δίδασκε αύτές τίς θεοσεβεῖς (!) σοφίες φοιτοῦσε κι μαθητής Ἐβραϊκῆς καταγωγῆς καί θρησκείας. Παρακολουθοῦσε τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ἀν καί ἀπό τόν νόμο δέν ύποχρεώνετο. Φυσικά τό παιδί ἐνοχλήθηκε, ἀλλά ψύχραιμα σήκωσε τό χέρι του κι ἀπάντησε στίς ἀντιχριστιανικές ἀνοησίες τοῦ καθηγητῆ του:

«Μέ τήν ἴδια λογική μποροῦμε νά ποῦμε, κ. καθηγητά πώς δ Θεός ἔστειλε τόν Νέρωνα νά ἔξολοθρέψει καί νά κατακάψει τούς Χριστιανούς». (18/8).

«Κήρυξ» (Χανίων)

Άναμνήσεις τοῦ Μ. Σ. Ξανθουδάκη ἀπό τήν παλιά «Μεγάλη Ἐβραϊκή» συνοικία τῶν Χανίων ένα ἀπόγευμα Παρασκευῆς (11/8).

«Νέα»

«Στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες: Κάθαρση ναζιστῶν». Μιά ειδική μονάδα θά ἀναλάβη νά μελετήσῃ ξεχασμένους φακέλλους 110 ἀτόμων ύποπτων γιά σφαγές Ἐβραίων. (10/8).

«Ἐλεύθερος Κόσμος»

Στή σειρά «Τά μεγάλα λαγωνικά, τῆς ἐποχῆς μας» δημοσιεύει τά τῆς συλλήψεως τοῦ Ἀϊχμαν ἀπό τούς Ίσραηλινούς (6/8).

«Νέα»

«Ο Β. Βασιλικός παρουσιάζοντας τό βιβλίον τοῦ Ἀ. Γκλύξμαν γιά τήν «άμφισβήτηση» ἀναφέρει δτι:

«Ἐκεῖ ὥστόσ, πού δ Γκλύξμαν παρουσιάζεται σωστός είναι στό πρόβλημα τῶν περιθωριακῶν κοινοτήτων μέσα στό Σύστημα (μέ κεφαλαίο Σ). Ὁπως π.χ., τῶν Ἐβραίων.

«Κάτω ἀπό τήν ἐτικέτα τοῦ Ἐβραίου, γράφει, καταδικάζεται ένας δλόκληρος μικρόκοσμος πού ξεφεύγει τό κράτος περνοδιαβαίνοντας τά σύνορα καί πού μ' αύτόν τόν τρόπο μπερδεύει τήν πειθαρχική μας κοινωνία. Η Εύρωπη τῶν κρατῶν γυρεύει νά ἀπαλλείψει τούς «περιθωριακούς», οι ἀρχιστοχαστές παραδίνουν τή σκυτάλη στούς ἀρχιεκτελεστές (ἀρχικαθαριστές) πού ἀνακατεύουν μέσα στά ναζιστικά στρατόπεδα

‘Εβραίους καὶ δμοφυλόφιλους καὶ στά ρωσικά στρατόπεδα δ, τι ἀποτελεῖ διαφωνία» (10/8).

Σχετικά μὲ τὸν συγγραφέα Γκλύξμαν (ποὺ εἶναι ‘Εβραῖος ἀπό τοὺς γονεῖς του) ἀνάλυσις καὶ στὸ «Βῆμα» (2/8).

«Ἐσπία»

Σὲ ὅρθρον τοῦ Γ.Σ. Ἀλεξιάδη γιὰ τὸν «Διετὴ ἀπολογισμὸς τῆς συμφωνίας τοῦ ‘Ἐλσίνκι» ἀναγράφεται δτὶ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ‘Ἐλσίνκι δὲν ἔξεπνευσεν ἀκόμη εἰς τὰς Ρωσικάς στέππας, ψυχορραγεῖ». Σάν ἔνα ἀπό τὰ παραδείγματα σχετικῶς ἀναφέρει δτὶ:

«Ἐιδική δυσμενής μεταχείρισις ἐπιφυλλάσσεται εἰς τοὺς ‘Εβραϊκῆς καταγωγῆς Ρώσους, ποὺ ἐπιθυμοῦν νά ἔγκαταλείψουν τὸν Σοβιετικὸν παράδεισον καὶ νά ἔγκατασταθοῦν εἰς τὸ Ἰσραὴλ. Ἐνταῦθα, τὴν ἀπροσχημάτιστον ἀπαγόρευσιν ἀντικαθιστᾶ ἡ προσθήκη εἰς τὸ καθιερωμένον τέλος ἀποδημίας ἐκ 300 ρουβλίων (400 δολλάρια ἢ δύο μηνῶν ἀποδοχαὶ ἑργάτου) ἐτέρων 500. Ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ τὴν μοναδικήν οἰκονομικήν θυσίαν, ἡ δοπία ἀπαιτεῖται ἀπό τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐπειδὴ αἱ σχετικαὶ δαπάναι μεταναστεύσεως, ἀλλ’ ἐν πολλοῖς καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἐν τῷ μεταξύ διαβιώσεώς των καταβάλλονται ἀπό ξένους δργανισμούς, τὸ Σοβιετικὸν Κράτος εὔρε τρόπον νά λαμβάνῃ καὶ ἔξ αὐτῶν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Οὕτω οἰκονομικαὶ συνδρομαὶ ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ ὑποβάλλονται εἰς φορολογίαν 30%, πλέον 35% «δι’ ἔξοδα Τραπέζης», εἰς τρόπον ὥστε ἐπὶ ἐμβάσματος ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ 400 ρουβλίων νά περιέρχωνται τελικῶς εἰς τὸν δικαιοῦχον μόνον περὶ τὰ 50!» (2/8).

«Ἐλληνικός Βορρᾶς»

‘Ἐνα καινούργιο ντοκυμαντέρ πού φέρνει καὶ πάλι τοὺς Δυτικογερμανούς πρόσωπο μὲ πρόσωπο, μὲ τὸν Ἀντόλφο Χίτλερ, ἔγινε ἀφορμή γιὰ μία τεραστίων διαστάσεων συζήτηση πού εἶναι ἄγνωστο πού θά καταλήξῃ γύρω ἀπό τὸ κατά πόσο μία ταινία εἶναι ἐπικίνδυνη γιά τὴν καινούργια γενιά τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἢ κατά πόσον δὲν βλάπτῃ ψυχολογικά τὴν παλαιότερη γενιά, ἡ δοπία σὲ πολλές περιπτώσεις δὲν μπόρεσε νά δικαιολογήσῃ τὴν παλιά ὑποστήριξῃ τῆς πρός τὸν ναζιστὴ ἡγέτη. Μεταξύ τῶν σημείων πού κρίνονται ἐπικίνδυνα ἀπό τοὺς ἐπικριτές τῆς ταινίας αὐτῆς εἶναι «Οἱ σκηνές ἐκτελέσεως ‘Εβραίων πού εἶναι ἐντελῶς φευγαλέες καὶ περιθωριακές, ἔτσι πού δ θεατής βλέπει τὸ ἔγκλημα μέσα στὰ πλαίσια ἐνός πολέμου καὶ δὲν ἐνοχλήται!» (14/8) — Σχετικά, ἐπίσης, «Πρωΐνη», (Καβάλας - 20/8), «Νέα» (24/8), «Ἐλευθεροτυπία» (24/8).

«Ἄγη»

80.000 χιτλερικοὶ δροῦν ἀνένδχλητοι στὴ Γερμανία — 120 ἔντυπα, ταινίες καὶ δίσκοι κυκλοφοροῦν γιά τὸν αιμοσταγῆ δικτάτορα. (24/8).

«Νέα»

Μέ τίτλον «Ἀναθεώρηση καὶ στά «Πάθη» γράφει: «‘Οπως εἶναι γνωστό κάθε δέκα χρόνια, παρασταίνονται στὸ βαυαρικό χωρίο Ὁμπεραμεργκάου τὰ «Πάθη τοῦ Χριστοῦ». Τὸ παραδοσιακό κείμενο, ὡστόσο, πού ἐνοχοποιοῦσε τοὺς ‘Εβραίους γιά τὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ κρίθηκε τύρα ἀντισημιτικό καὶ ἀναθεωρήθηκε. Ἐτσι, τὰ «Πάθη» παίχθηκαν ἐφέτος τὸ καλοκαίρι δοκιμαστικά γιά μιά βδομάδα, μ’ ἔνα νέο κείμενο πού ρίχνει τὴν ἐνοχή στὶς ἀμαρτίες δλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους! Τελικά τὸ Δημοτικό Συμβούλιο τοῦ Ὁμπεραμεργκάου θά κρίνει ποιὸ ἀπ’ τὰ δύο κείμενα θά ἐπιλέξει γιά τὶς ἐπίσημες παραστάσεις τοῦ ἔτους 1980» (24/8).

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

29 χρόνια ἀπό τῆς ίδρυσεως τοῦ Ἰσραὴλ ἡ Ἐλλάς ἐπισήμως τὸ ἀγνοεῖ

Μέ τὸν παραπάνω τίτλο τὰ «Πολιτικά Θέ- [REDACTED] δοξον θέμα ἡ Ἐλλάς νά μήν ἀναγνωρίζῃ τὸ ματα» (6.8) δημοσιεύουν ἔρευνα γιά τὸ παρά- [REDACTED] Κράτος τοῦ Ἰσραὴλ μὲ τὸ αίτιολογικὸν 1) “Ο-

«έχουμε άπόλυτη άνάγκη των Αραβικῶν ψήφων γιά τό Κυπριακόν στόν ΟΗΕ» καί ή Κύπρος νά άναγνωρίζη τό Ισραήλ καί νά έχη φιλικώτατες σχέσεις μέ τίς χῶρες τοῦ Αραβικοῦ Συνδέσμου, καί 2) "Οτι «φοβόμαστε γιά τό ζήτημα τῶν Ελληνικῶν παροικιῶν στήν Αἴγυπτο»... Θέμα πού έλυσε πρίν άπό πολλά χρόνια δ Νάσερ!

◆ "Άλλο παράδοξον είναι ότι δλες οι χώρες της ΕΟΚ άναγνωρίζουν τό 'Ισραήλ κι' δταν ή 'Ελλάς ένταχθη στήν Κοινή 'Αγορά Θά είναι ή μόνη χώρα που δέν θά άναγνωρίζη τήν Κυβέρνησι της 'Ιερουσαλήμ. «Τά περί τόν 'Ιλισόν παραδοξολογούμενα», που έγραφε ο άρχαῖος Διόδωρος ο Σικελιώτης.

• • •

«Η Φωνή της Γ.Σ.Ε.Ε.»

Ρεπορτάζ από την έπισκεψη στο Ισραήλ, κατόπιν προσκλήσεως της Ινσταντρούντ, άντιπροσωπείας Έλλήνων έργαζομένων. (30/7).

«Καθημερινή»

Δημοσιεύει διάφορα άνεκδοτα γιά τὸ πῶς σατυρίζουν Ἐβραίους καὶ τὸ κράτος τοῦ Ἰσραὴλ. (17καὶ 18/8). Μεταξύ τῶν άνεκδότων εἶναι καὶ τὸ παρακάτω:

«Θεσσαλία» (*Bόλοu*)

Μέ τίτλον «Νεολαΐδα και μουσεῖο» δημοσιεύει πληροφορίες, γιά τήν κίνηση τῶν μουσείων στό Ισραήλ σημειώνοντας ότι τά ίδια τά παιδιά δδηγοῦν τούς γονεῖς τόυς στά Μουσεῖα! (7/8).

«Nauteμπορική»

Προτάσεις για την άνάπτυξη των έμπορικων συναλλαγών μεταξύ Ελλάδος και Ισραήλ ύποβληθηκαν στα Ελληνικά Επιμελητήρια από τους άρμοδίους φορεῖς του Ισραήλ.

Μέσα στά πλαίσια τῶν προτάσεων αύτῶν ἔξετάζεται ἀπό Ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἡ μεταβίβασις στό Τέλ-Ἄβιβ ἐπιμελητηριακῆς ἀποστολῆς καθώς ἐπίσης καὶ ἡ ἄφιξις στήν Ἀθήνα ἐμπορικῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπίσης, ἔξετάζεται ἡ συμμετοχή Ἑλλήνων ἐκθετῶν μεμονωμένα, στίς ἐκθσεις τοῦ Ἰσραήλ, καθώς καὶ ἡ σύσταση μικτῶν ἐπιχειρήσεων. (14/8).

«Αθηναϊκός Τύπος»

Δημοσιεύματα: Γιά τήν συμμετοχή τοῦ Ἰσραηλίνοῦ Ἀντί Τόκερ στίς ἐργασίες τῆς Β' ΔιεθνοῦΣ Συνόδου Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργιῶν στήν Ἀρχαία Ὀλυμπία. Ὁ κ. Τόκερ μίλησε μὲ θέμα «Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀρχῶν στήν ἐκπαίδευση» (12/8). Γιά τή συμμετοχή τοῦ Ἰσραήλ στήν 42α Διεθνῆ Ἐκθεσι Θεσ/νίκης (17/8). Γιά τή συμμετοχή τοῦ Ἰσραήλ στό φετινό φεστιβάλ τοῦ κινηματογράφου τῆς Θ/νίκης (7/8) - Γιά τή συμμετοχή Ἰσραηλίνοῦ συγκροτήματος στό Διεθνές φολκλορικό Φεστιβάλ Δάφνης - (23 καὶ 24/8) .

«Οἰκονομικός Ταχυδρόμος»

„Αρθρον τοῦ Π. Ρυλμάν μὲ θέμα «Ισραήλ», Νέα φάση στή σύνδεση μὲ τήν ΕΟΚ καί τήν οἰκονομική του πολιτική» (18/8).

«Καθημερινή»

“Αρθρον του B. Ζόρζα δτι «ή ύποψία τοῦ Κρεμλίνου δτι μία διεθνής έβραική συνωμοσία προσπαθεῖ νά κυριαρχήσει στὸν κόσμο καί νά άνατρέψει τὸ σοβιετικό καθεστώς, ἀρχίζει ξανά νά γίνεται αἰσθητή στὸ σοβιετικό Τύπο (11/8).

Τά παιδιά δλου τοῦ κόσμου!

ΕΧΕΙ ΜΕΓΑΛΗ σημασία η πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ γιά τά παιδιά δλου τοῦ κόσμου, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας;

Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἔνα μεγάλο ναί, καὶ ἡ ἀπόδειξη, 200.000 ἔργα ζωγραφικῆς ἀπό παιδιά δλου τοῦ κόσμου, πού ἐστάλησαν στήν Ἱερουσαλήμ.

♦ Ἡ ἰδέα τοῦ διαγωνισμοῦ ἀνήκει στὸ Δήμαρχο τῆς πόλεως κ. Τέντυ Κόλλεκ, ὁ δοποῖος ἀπηύθυνε γράμματα σέ χιλιάδες παιδιά δλου τοῦ κόσμου καλώντας αὐτά νά συμμετάσχουν στὸ διαγωνισμό, ἐπ' εύκαιρία τῆς συμπληρώσεως 10ετίας ἀπό τῆς ἐνοποίησεως τῆς Ἱερουσαλήμ. Στό μήνυμά του ὁ κ. Κόλλεκ ἀνέφερε μεταξύ ἄλλων:

«Ἄς ἐλπίσουμε παιδιά, δτι τά σχέδιά σας θά δείξουν σέ δλόκληρο τόν κόσμο, πόσο ἀγαπητή εἶναι γιά δλους μας ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ πόσο πολύ ἀγωνιζόμαστε δλοι γιά νά πραγματοποιηθῇ ἡ αἰώνια προφητεία τῆς εἰρήνης».

♦ Τά θέματα ἥσαν: «Χρυσή Ἱερουσαλήμ», «Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀ-

γία Πόλις», «Ἐγώ καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ», «Ἡ πόλις τῆς εἰρήνης».

♦ Ἐμπνευσμένα ἀπό τά θέματα αύτά, τά παιδιά δλου τοῦ κόσμου παρουσίασαν μιά πραγματικά ἀξιόλογη ἐργασία. "Ἀλλα τήν εἶδαν σάν χώρα τῆς χαλιμᾶς μέ καμῆλες καὶ φοινικόδεντρα. "Ἀλλα πάλι ἐτόνισαν τό θρησκευτικό της χαρακτήρα. Γεγονός εἶναι δτι ἡ Ἐπιτροπή διάλεξε μέ πολύ δυσκολία τά 200 καλύτερα ἀπό τά δοποῖα θά διαλεχθοῦν πάλι τά 6 πρῶτα. Τά βραβεῖα εἶναι ἀεροπορικά είσιτήρια γιά τό Ἱσραήλ μέ μιά ἑβδομάδα παραμονῆς.

΄Η Κοινότης Θεσσαλονίκης γιά τίς κατασκηνώσεις τῆς

ΟΠΩΣ ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ, ἔτσι καὶ φέτος λειτούργησαν οι Παιδικές Κατασκηνώσεις τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης. Τήν 4η Ιουλίου 1977, 61 παιδιά ἀπό διάφορες Κοινότητες (Θεσσαλονίκη: 21, Ἀθῆνα: 26, Λάρισα: 6, Βόλος: 4, Χαλδίδα : 2 καὶ Καρδίτσα : 2) συγκεντρώθηκαν στήν «Πλάκα Λιτοχώρου».

Τά παιδιά πέρασαν εύχαριστα ἐκεῖ 21 ἡμέρες. Παράλληλα μέ τήν ψυχαγωγία γίνονταν καὶ μαθήματα Ἐβραϊκῆς Ἰστορίας ἀπό τόν κ. Hyim Mogilner, ὁ δοποῖος ἐδίδασκε στά παιδιά τίς ἀξίες καὶ τά ἴδεωδη τοῦ Ἐβραϊσμοῦ. Ὅπηρχαν δύο γκρούπ, ἀνάλογα μέ τήν ἡλικία τῶν παιδιῶν. Τά μαθήματα γίνονταν εύχαριστα μέ συζητήσεις καὶ μέ παραστάσεις φολκλορικῶν χορῶν καὶ ἐνός μικροῦ θεάτρου, πού προετοιμάστηκαν κατά τή διάρκεια τῶν τριῶν ἑβδομάδων.

Ἀντικειμενικός σκοπός τῶν κατασκηνώσεων εἶναι ἡ σύσφιξη τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἐλλάδος καὶ ἴδιαίτερα μεταξύ τῶν νέων παιδιῶν, πράγμα ἀπαραίτητο γιά τό μέλλον τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἐβραϊσμοῦ. Γι' αύτό στό μέλλον πρέπει δλο καὶ περισσότερα παιδιά νά συμμετέχουν στίς Κατασκηνώσεις αύτές.

ΧΡΩΝΙΚΑ ΖΒΡΩΝΟΤ

**Μηνιαίον δργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου
τῆς Ἐλλάδος**

**Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθῆναι (106)- Τηλέφ. 52.29.153
Υπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ὁ Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ: Ἀλ-
βέρτος Κόβο (Πειραιῶς 46- Ἀθῆναι)**

Ἐπμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, δημοσιογράφος

**Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης ΕΠΕ, Σπ. Δοντᾶ
10, Ἀθῆναι**

ΤΕΥΧΟΣ 1 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1977 (ΤΗΣΡΙ 5738)

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ 2 ΔΡΑΧ.

Θρησκευτικό Συμπόσιο στή Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Στίς 16 Ιουλίου 1977, έλαβε χώρα στό άμφιθέατρο τής Φυσικο-μαθηματικής Σχολής τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μία συζήτηση μεταξύ ἐκπροσώπων τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανισμοῦ, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ιουδαισμοῦ, μέθέμα: «Τό θρησκευτικό ζήτημα στήν Ἑλλάδα».

Αφορμή γι' αὐτή τήν ἐκδήλωση ἦταν ἡ παρουσία στή Θεσσαλονίκη μιᾶς δύδονταμελοῦς δμάδας Γάλλων ἐκπαιδευτικῶν καὶ κοινωνικῶν λειτουργῶν. Τά ἄτομα αὐτά ἥρθαν στήν Ἑλλάδα γιά μιά ἐπίσκεψη γνωριμίας καὶ ἔρευνας.

Μέ τή συμπαράσταση τῶν Πανεπιστημιακῶν Ἀρχῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τή συνδρομή διαφόρων πνευματικῶν, πολιτικῶν, καὶ ἐκπολιτιστικῶν δργανώσεων τῆς περιοχῆς διοργάνωσαν σεμινάρια καὶ μελέτες πάνω σέ διάφορα σύγχρονα Ἑλληνικά προβλήματα. Ή πρώτη ἡμέρα ἦταν ἀφιερωμένη στή μελέτη τοῦ «θρησκευτικοῦ προβλήματος».

Τή διοργάνωση τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς ἀνέλαβε ἡ Καθολική Κοινότης τῆς Θεσσαλονίκης. Ή συζήτηση διεξήχθη μέ τή μορφή τῶν ἑρωτήσεων καὶ ἀπαντήσεων, ἀπό τό ἀκροατήριο πρός τούς ἐκπροσώπους τῶν διαφόρων θρησκειῶν. Ἐκτός ἀπό τήν δμάδα τῶν Γάλλων ἐπισκεπτῶν, συμμετεῖχαν οἱ κ.κ.:

- ◆ Πάτερ, Ἰωάννης Λούβαρης, Ἡγούμενος τῆς Καθολικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης.
- ◆ Ραββίνος, Ἡλίας Σαμπετάϊ.
- ◆ Σ. Παπαθεμελῆς, Βουλευτής Θεσσαλονίκης τῆς ΕΔΗΚ.
- ◆ Τσανανάς, Ἐπιμελητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., (ώς ἐκπρόσωπος τοῦ Ὀρθόδοξου Χριστιανισμοῦ).
- ◆ Ἀναγνωστάκης, ποιητής, γιατρός (ἐκ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος).
- ◆ Ἀπουσίασε ἡ Κοινότης τῶν Διαμαρτυρόμενων. (Ἡ ἀπουσία της δικαιολογήθηκε).
Ἡ ἐκδήλωση ἔνοιξε μέ μία

σύντομη εἰσήγηση ἀπό τόν ἐκπρόσωπο τῶν Γάλλων, κ. Κλώντ Γκώ, ἐκδότη τῆς Καθολικῆς παρισινῆς ἐφημερίδας «Temoignage Chretien» (Χριστιανική Μαρτυρία), δ ὅποιος μεταξύ τῶν ἄλλων εἶπε:

— Σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τοῦ Οίκου μενισμοῦ καὶ σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τῆς ἀλληλογνωριμίας καὶ τῆς ἀλληλοενημερώσεως, πού πηγάζει ἀπό τή κοινή πορεία μας μέσα στόν χῶρο τῆς ΕΟΚ, θά συζητήσουμε σήμερα γύρω ἀπό τό «θρησκευτικό ζήτημα στήν Ἑλλάδα». Γιά τίς σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας καὶ τίς σχέσεις τῶν διαφόρων θρησκειῶν τῶν μειονοτήτων μέ τήν Ὀρθόδοξη Χριστιανική Ἐκκλησία, στήν δροία ἀνήκει ἡ συντριπτική πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ ὅποια ἀποτελεῖ τήν ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Κράτους.

1η ἔρωτηση: (Ἀπευθύνεται στούς ἐκπροσώπους τοῦ Ιου-

δαϊσμοῦ καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας): Ποία εἶναι ἡ σημερινή κατάσταση τῶν Κοινότητων σας ἀπό ἀπόψεως δυναμικοῦ, δργανώσεως κλπ;

Ραβ. Σαμπετάϊ: Σήμερα, οἱ Ἰσραηλῖτες τῆς Ἑλλάδος ἀριθμοῦν περίπου 6.000 ἄτομα καὶ εἶναι δργανωμένοι σέ ἐπίσημες ἀναγνωρισμένες Κοινότητες. Περίπου 3.000 Ἰσραηλῖτες κατοικοῦν στήν Ἀθήνα, 1.200 ἄτομα ἀνήκουν στήν Κοινότητα τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀπαρτίζουν τίς διάφορες μικρότερες Κοινότητες, πού ὑπάρχουν στής κυριώτερες ἐπαρχιακές πόλεις, π.χ.: Λάρισα, Βόλο, Χαλκίδα, Ἰωάννινα, Κέρκυρα, Τρίκαλα, κλπ.

Ἡ Ἰσραηλιτική Κοινότης τῆς Ἑλλάδος περνάει σήμερα ἀπό ἔνα μεταβατικό στάδιο, στό στάδιο τῆς ἀναρρώσεως καὶ τῆς ἐπουλώσεως τῶν τραυμάτων τῆς κατοχῆς καὶ τῆς Ναζιστικῆς Θηριωδίας. Ἀπό τίς 80.000, περίπου, Ἐβραίους τῆς Ἑλλάδος τήν παραμονή τοῦ Β' Παγκόσμιου Πολέμου, (56.000 στήν Θεσσαλονίκη), μόνο περί τά 10.000 ἄτομα διασώθηκαν τελικά. Μαζί μέ τίς χιλιάδες τῶν ἀδελφῶν μας χάθηκαν, καταστράφηκαν καὶ ὅλα τά θρησκευτικά, πνευματικά καὶ πολιτιστικά μας κέντρα. Τά σχολεῖα καὶ τά ιδρύματά μας. Χάσαμε τούς ραββίνους καὶ τούς ιεροδιδασκάλους. Ἐτσι, μιά δλόκληρη καινούργια γενιά μεγάλωσε ἀπομακρυσμένη ἀπό τής θρησκευτικές μας παραδόσεις. Σήμερα πρέπει νά ξαναοικοδομήσουμε τά πάντα ἀπό τήν ἀρχή. Μᾶς λείπουν τά θεμέλια. Ὁμως, ὑπάρχει ἡ θέληση καὶ ἀτενίζουμε μέ αἰσιοδοξία τό μέλλον.

2η ἔρωτηση: (Πρός τούς ἐκπροσώπους τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν): Ἐξ αἰτίας τοῦ μικροῦ δυναμικοῦ τῆς Κοινότητός σας, τί προβλήματα ἀντιμετωπίζετε σάν μία μειονότητα;

Ραβ. Σαμπετάϊ: Ὁ Εβραϊκός

λαός ἐπί δύο καὶ πλέον χιλιάδες χρόνια ἔζησε μὲ τὸ handicar τῆς ἀριθμητικῆς του ἀδυναμίας ἔναντι τῶν πολυαριθμότερων λαῶν καὶ θρησκειῶν, μεταξύ τῶν ὅποιων ἔζησε, ὑπό δμαλές καὶ ἀνώμαλες συνθῆκες, γιά μικρές ἢ μεγάλες περιόδους. Ὡς ἐκ τούτου ἔχει, κατά κάποιον τρόπο, συνηθίσει σ' αὐτή τήν κατάσταση. Μόνο τά τελευταῖα τριάντα χρόνια, στὸ σύγχρονο κράτος τοῦ Ἰσραὴλ, οἱ Ἐβραῖοι ἀποτελοῦν τήν πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ.

Σάν μειονότητα, παντοῦ καὶ πάντοτε, τὸ κυριώτερο πρόβλημα πού εἶχαμε νά ἀντιμετωπίσουμε ἦταν αὐτό τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Στήν Ἑλλάδα, ποτὲ δέν ἀντιμετωπίσαμε τὸν δρανωμένο ἀντισημιτισμό τῆς Μεσαιωνικῆς Εὐρώπης ἢ τὰ Πογκρόμ τῆς Τσαρικῆς Ρωσίας. Οἱ σχέσεις μας μὲ τὸ χριστιανικό στοιχεῖο ἦταν πάντοτε ἀγαθές. Πρόσφατο παράδειγμα οἱ ἀφανεῖς Χριστιανοί ἥρωες, κληρικοί, ἀκαδημαϊκοί καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, πού μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, ἔσωσαν ἀναρίθμητους Ἐβραίους ἀπό τὰ νύχια τῶν Ναζί. Ὁμως, ἀντιμετωπίσαμε, καὶ κατά τὸ παρελθόν ἀλλά καὶ σήμερα ἀκόμη, κρούσματα ἀντισημιτισμοῦ.

Ἐνα ἄλλο πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζουμε, σάν μειονότητα, εἶναι ἡ δργάνωση τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν πολλῶν μικρῶν κοινοτήτων μας καὶ ἡ κάλυψη τῶν τελετουργικῶν ἀναγκῶν τους.

3η ἔρωτηση: (Ἄπευθύνεται στὸν ἐκπρόσωπο τοῦ Ὀρθόδοξου Χριστιανισμοῦ, κ. Τσανανᾶ): Πῶς ἀντιμετωπίζετε τὸν Οἰκουμενισμό, λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν δτι ζῆτε σὲ μιά χώρα πού σχεδόν δλος δ πληθυσμός της εἶναι δμόθρησκοι;

4η ἔρωτηση: (Κατ' ἀρχήν ἀπευθύνεται στὸν κ. Τσανανᾶ,

Ἐκπρόσωποι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τῶν Καθολικῶν καὶ τοῦ Ἰσλάμ σὲ κοινή προσευχή γιά τὰ θύματα τῆς τραγωδίας τοῦ Ἀεροδρομίου τῆς Λύδας.

καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν Πάτερ Λούβαρη καὶ τὸν Ραβ. Σαμπετάϊ: Ποιές εἶναι οἱ σχέσεις τῆς Νεολαίας μὲ τήν Ἐκκλησία; ‘Υπάρχει πρόβλημα Νεολαίας;

Ραβ. Σαμπετάϊ: Ἡ Ἐβραϊκή Νεολαία, σάν φυσικό τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας, ἀντιμετωπίζει τὰ ἴδια καυτά προβλήματα (πολιτικά, πολιτιστικά, φιλοσοφικά κλπ.) πού ἀπασχολοῦν τοὺς Ἑλληνες νέους, καὶ εἰδικώτερα τή φοιτητική νεολαία. Εἰδικά γιά τοὺς Ἐβραίους νέους ὑπάρχει ἔνας πρόσθετος προβληματισμός, σὲ δτι ἀφορᾶ τήν ἔννοια τῆς Ἐβραϊκῆς τους ταυτότητος, πέρα ἀπό τήν ἰδιότητα τοῦ Ἑλληνα πολίτη.

Γενικά, ἡ Ἐβραϊκή νεολαία σήμερα εἶναι ἀπομακρυσμένη ἀπό τή θρησκεία, κυρίως τίς τελετουργικές παραδόσεις καὶ τή Συναγωγή. Ἐπηρεάζεται ἀπό τίς βάσεις καὶ τά ρεύματα πού ἐπικρατοῦν στὸ χῶρο τῶν νέων. ‘Υπάρχει, δμως ἔνας πολύ ἔντονος προβληματισμός – κάτι πολύ καλό – καὶ μία δίψα γιά τήν ἀπόκτηση γνώσεων. Θέλουν καὶ ἀναζητοῦν νά μάθουν γιά τή φιλοσοφία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τήν ιστορία τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Ὁργανώνουν πολλά σεμινάρια μὲ θέματα Ἐβραϊκοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἔκδίδουν τή δική

τους μηνιαία ἐφημερίδα «Νέα Γενιά». Αύτή ἡ ἐφημερίδα ἀποτελεῖ τήν ἔκφραση τῶν ἀνησυχιῶν τους καὶ τό βῆμα τοῦ διαλόγου τους.

5η ἔρωτηση: (Πρός τόν κ. Τσανανᾶ καὶ ἐν συνεχείᾳ τούς ἐκπροσώπους τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας): Σήμερα ὑπάρχει στήν Ἑλλάδα μιά ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Κράτους. Εἶναι αὐτό καλό ἢ δχι, καὶ γιατί;

Ραβ. Σαμπετάϊ: Παρά τό γεγονός δτι ὁ Ὀρθόδοξος Χριστιανισμός ἀναγνωρίζεται ως ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Κράτους, δλες οἱ θρησκεῖες στήν Ἑλλάδα εἶναι ἐλεύθερες, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Τό ἰσχύον Ἑλληνικό Σύνταγμα, δπως καὶ δλα τά προηγούμενα, διέπεται ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ ἀναγνωρίζει τήν ἐλευθερία τῆς πίστεως. Οἱ σχέσεις μέ τήν Πολιτεία καὶ τίς ἐπίσημες κρατικές ἀρχές εἶναι πολύ καλές, καὶ πάντοτε μᾶς ἀντιμετώπισαν μὲ πνεῦμα ἰσοτιμίας καὶ δικαιοσύνης. Οἱ σχέσεις μας μέ τίς ἐπίσημες Ἐκκλησιαστικές Ἀρχές εἶναι ἔξ ίσου καλές. Καὶ ἀν ποτὲ ἀνακύψει κανένα πρόβλημα, μποροῦμε καὶ τό συζητοῦμε μὲ πνεῦμα συναδελφοσύνης καὶ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ. Τό γεγονός δμως δτι ὑπάρχει μιά

έπισημη Θρησκεία τοῦ Κράτους, μᾶς δημιουργεῖ προβλήματα ἀπό όρισμένους λαϊκούς καὶ ἔξω - Ἐκκλησιαστικούς κύκλους. Πιστεύουν, θά ἔλεγα, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί δτι οἱ ἄλλες Θρησκεῖες εἴναι ύποδιαιστέρες καὶ δτι μποροῦν νά τίς κατηγοροῦν καὶ νά τίς διασύρουν. Καὶ θά σᾶς ἀναφέρω δύο παραδείγματα.

● **Τά τελευταῖα χρόνια βρίσκεται σέ ἔξαρση μία ἑκστρατεία διαφόρων ἔξω - Ἐκκλησιαστικῶν Ὀργανώσεων, (στίς ὅποιες συμμετέχουν μεμονωμένοι κληρικοί, ἀκαδημαϊκοί καὶ λαϊκοί) καὶ καταβάλλεται προσπάθεια συσχετίσεως τῆς Χριστιανικῆς Αἵρεσης τῶν «Χιλιαστῶν» μὲ τὸν Ἰουδαϊσμό. Οἱ ἐπιπτώσεις κατά τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἀπό τὸν παράλογο αὐτό συσχετισμό εἴναι τρομερές δσο καὶ ἔξωφρενικές. Οὕτε λίγο, οὕτε πολύ δ Ἰουδαϊσμός καὶ οἱ Ἐβραῖοι παρουσιάζονται σάν ένας ὑπουλος ἔχθρος τοῦ Ὀρθόδοξου Χριστιανισμοῦ. Κάτι τὸ ἀνεπίτρεπτο καὶ τελείως ξένο πρός τὸ πνεῦμα τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ τῶν Θρησκειῶν.**

● **Δεύτερο παράδειγμα:** Ἡ Ἐβδομάδα τῶν Παθῶν πρίν ἀπό τὸ Πάσχα, ἀποτελεῖ στήν κυριολεξία «Ἐβδομάδα παθῶν» γιά τοὺς Ἐβραίους. Κατηγορίες ξεπερασμένες καὶ ἀπό πολλοῦ ξεχασμένες, (δτι, π.χ. οἱ Ἐβραῖοι πάίρνουν τὸ αἷμα παιδιῶν γιά τὴν κατασκευὴ τῆς Ματσά (ἀζύμων), δτι οἱ Ἐβραῖοι πρόδωσαν καὶ σκότωσαν τὸν Ἰησοῦ κλπ.), ξεθάβονται καὶ διδάσκονται ἀπό τὰ στόματα ἴδιωτῶν καὶ κληρικῶν.

Τό παράπονο μας γιά τίς ἐπίσημες ἀρχές τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καὶ τούς ἀκαδημαϊκούς διδασκάλους, εἴναι δτι ἄν καὶ γνωρίζουν τὸ ἀβάσιμο αὐτῶν τῶν κατηγοριῶν δέν πηραν - ἐπίσημα - καμμία θέση, δ-

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Στίς ἐρωτήσεις πού ύποβλήθηκαν στό Συμπόσιο, ἀποδίδονται μόνον οἱ ἀπαντήσεις τοῦ κ. Ραββίνου. Λόγω τῆς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου δέν κρατήθηκαν σημειώσεις. Καὶ πρός ἀποψυγή οἰουδήποτε λάθους, δσον ἀφορᾶ τίς ίδεες, τὸν είρμο τῶν σκέψεων καὶ τίς ἐκφράσεις, πού διατυπώθηκαν ἀπό τούς λοιπούς συνομιλητές, κρίναμε δρόθο νά μήν ἐπιχειρήσουμε τῇ διατύπωσή τους.

πως θά ἔπειπε νά εἶχαν πάρει.

6η ἐρώτηση: (*Ἄπευθύνεται στούς κ.κ. Τσανανᾶ καὶ Παπαθεμελῆ, καὶ ἐν συνεχείᾳ στούς κ.κ. Πάτερ Λούβαρη, Ραββίνο Σαμπετάι*): Πῶς ἀντιμετωπίζετε τὸ θέμα τοῦ διαχωρισμοῦ Κράτος καὶ Ἐκκλησίας; Ποία ἡ γνώμη σας γι' αὐτό τὸ θέμα;

Ραβ. Σαμπετάι: Μπορῶ νά ἀπαντήσω σάν ἄτομο, ἐκφράζοντας τήν αὔστηρή προσωπική μου γνώμη γιά ἔνα θέμα πού ἀφορᾶ τὴν Ἑλλάδα. Πιστεύω δτι πρέπει νά ύπάρξει διαχωρισμός μεταξύ τῶν θεσμῶν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Αύτός διαχωρισμός ύπαγορεύεται ἀπό τὴν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Ἐνα ἄτομο πρέπει νά ἔχει τό δικαίωμα νά διακηρύξει δτι τὸ «πιστεύω» του εἴναι κάτι ἄλλο, κάτι διαφορετικό ἀπό αὐτό πού διδάσκουν οἱ καθιερωμένες μορφές τῆς Θρησκείας. Πρωτίστως, δμως, πρέπει νά ύπάρχει αὐτός διαχωρισμός διότι ἡ Θρησκεία δέν πρέπει νά πολιτεύεται. Δέν ἔχει καμμία θέση μέσα στήν παλαίστρα τῶν πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν. Ἀναρίθμητα κακουργήματα τοῦ Μεσαίωνα πραγματοποιήθηκαν (πολλές φορές ἀσυναίσθητα) στό δνομα τῆς Θρησκείας καὶ ἔξαιτίας τῆς πολιτικοποιήσεως τῆς Θρησκείας.

7η ἐρώτηση: (*Ἄπευθύνεται στὸν Ραββίνο Σαμπετάι*): Στή

Γαλλία ἡ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ εἴναι Καθολικοί καὶ οἱ Ἐβραῖοι καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἀποτελοῦν Θρησκευτικές μειονότητες. Ὁταν παλαιότερα οἱ μειονότητες αὐτές ἀγωνίζονταν καὶ διεκδικοῦσαν τά δικαιώματά τους ἔγιναν, σύν τῷ χρόνῳ οἱ πρωτομάχοι καὶ οἱ πρωτοπόροι τῶν διαφόρων προοδευτικῶν κινημάτων, προσφέροντας ἔτσι πολλές καὶ μεγάλες ὑπηρεσίες στό κοινωνικό σύνολο. Πιστεύετε δτι καὶ οἱ Ἐβραῖοι τῆς Ἑλλάδος θά μποροῦσαν νά διαδραματίσουν ἔναν τόσο σπουδαῖο ρόλο:

Ραβ. Σαμπετάι: Μοῦ εἴναι δύσκολο νά ἀπαντήσω μέ ἔνα ναί ἢ ένα δχι. Ἀποτελοῦμε σήμερα μιά ἀδύναμη, ἀριθμητικά, μειονότητα. Ὁσον ἀφορᾶ δμως τά προπολεμικά στοιχεῖα καὶ σύμφωνα μέ τή δράση τῶν 60.000 τῆς προπολεμικῆς Θεσ/νίκης, ἡ ἀπάντηση εἴναι δπωσδήποτε καταφατική. Είναι γεγονός ἀναμφισβήτητο δτι οἱ πρωτοπόροι σ' δλους τούς συνδικαλιστικούς ἀγῶνες στά ἐργατικά συνδικάτα (ἢ συντεχνίες), καθώς καὶ οἱ πρωτοπόροι κάθε προοδευτικοῦ κινήματος τῆς Θεσ/νίκης, ύπηρξαν οἱ Ἐβραῖοι. Θά σᾶς ἀναφέρω ἔνα δνομα: τὸν Ἀβραάμ Μπεναρόγια. Ο ἀγώνας καὶ ἡ δράση αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ σήμερα λαμπρό κεφάλαιο τῆς ιστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Συναγωνιστές τοῦ Μπεναρόγια ύπηρξαν ἀναρίθμητοι Ἐβραῖοι διανοούμενοι, ἐκδότες ἐφημερίδων, συνδικαλιστές καὶ ἀπλοί ἐργάτες. Ο Ἀβραάμ Μπεναρόγια σήμερα ζεῖ στό Ἰσραήλ, δπου καὶ συνεχίζει τή δράση του.

Σήμερα, δλοι οἱ Ἐλληνο-Ἐβραῖοι, καὶ εἴμαι βέβαιος δτι ἐκφράζω αὐτή τή στιγμή δλους τούς δμοθρήσκους μου, ἐργάζονται καὶ συνεισφέρουν, στό μέτρο τῶν δυνατοτήτων τους, γιά τή πρόδοδο καὶ τή ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ χώρου.

Nέα ἀπό τὸν παγκόσμιο Ἐβραιϊσμό

**«Εἴκοσι πέντε χρόνια ἀπό τίς Συμφωνίες
Ἐπανορθώσεων»**

‘Ο Γενικός Γραμματέας τοῦ Παγκόσμιου Ἐβραϊκοῦ Συνεδρίου, Δρ. Gerhart M. Riegnor, σέ μία ἐγκύλιο του ὑπογραμμίζει τά ἔξης:

Στίς 22 τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου ἡ Κλεῖμς-Κάνφερενς (Conference on Jewish Material Claims Against Germany) γιόρτασε στό “Αμστερδαμ τήν 25η ἐπέτειο τῶν συμφωνιῶν μεταξύ ἐκπροσώπων τῆς κυβερνήσεως τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Γερμανίας καὶ ἐκπροσώπων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Κλεῖμς-Κάνφερενς. Τίς συμφωνίες εἶχαν ὑπογράψει, στό Λουξεμβούργο στίς 10/9/52, διάτοπες Καγκελλάριος τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Γερμανίας Ἀντενάουερ, διάτοπες ὑπουργός τῶν ἔξωτερικῶν τοῦ Ἰσραὴλ Μωσέ Σαρρέτ καὶ διάτοπος τῆς Κλεῖμς-Κάνφερενς Δρ. Ναχούμ Γκόλντμαν. Βάση αὐτῶν τῶν συμφωνιῶν ἡ Ὀμοσπονδιακή Γερμανική Δημοκρατία ἀνελάμβανε νά καταβάλλει στό Ἰσραὴλ τό ποσόν τῶν 3 δις. Γ.Μ., καὶ στήν Κλεῖμς-Κάνφερενς τό ποσόν τῶν 450 ἑκ. Γ.Μ. Ἀνελάμβανε ἐπίσης νά νομοθετείσει ἔνα πρόγραμμα, vis-à-vis μέ τήν Κλεῖμς-Κάνφερενς, γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν καταστροφῶν πού προκάλεσαν «οἱ ἀκατονόμαστες ἐγκληματικές πράξεις πού διαπράχθηκαν ἐναντίον τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ ἀπό τό Ἐθνικό- Σοσιαλιστικό καθεστώς τρόμου».

Τό Π.Ε.Σ. συμμετέχει διλόψυχα στόν ἑορτασμό αὐτῆς τῆς ἐπετείου καὶ αἰσθάνεται ὑπερηφάνεια διότι ἐπρωτοστάτησε στήν διατύπωση καὶ τήν παρουσίαση τῶν Ἐβραϊκῶν

αἴτημάτων γιά ἀποζημίωση καὶ ἀποκατάσταση.

΄Ηταν κατά τήν Ἐπείγουσα Διάσκεψη τοῦ Π.Ε.Σ. τοῦ 1944, στήν πόλι Άντλάντα τῶν Η.Π.Α., πού υιοθετήθηκε τό πρώτο μεταπολεμικό πρόγραμμα τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ, καὶ τό διόπι ζητοῦσε τήν: «΄Αποκατάσταση καὶ τήν ἀποζημίωση τῶν καταστροφῶν πού ὑπέστησαν οἱ διασωθεῖσες Ἐβραϊκές Κοινότητες καὶ μεμονωμένα ἄτομα Ἐβραῖοι, θύματα τῆς Ναζιστικῆς καὶ τῆς φασιστικῆς ἐγκληματικότητας καὶ λαφυρο-ἀρπαγῆς». Καί, «τήν ἀναγνώριση τῆς ἀρχῆς δτι δ Ἐβραϊκός λαός δικαιοῦται μιᾶς συλλογικῆς ἀποζημιώσεως γιά τίς ύλικές καὶ τίς

ἡθικές ζημιές πού ὑπέστη δ Ἐβραϊκός λαός, τά ιδρύματά του καὶ μεμονωμένοι Ἐβραῖοι, οἱ διόπι (ἢ οι κληρονόμοι τους) δέν είναι σέ θέση νά παρουσιάσουν τά αιτήματά τους».

Στά ἐπόμενα χρόνια τό Π.Ε.Σ. σάν δργάνωση, καὶ δρισμένοι ἀπό τούς διαπρεπέστερους ἡγέτες του, διαδραμάτισαν ἔναν ἀποφασιστικό ρόλο σέ δλες τίς φάσεις τῶν προσπαθειῶν πού ὠδήγησαν, τελικά, στίς συμφωνίες τοῦ Λουξεμβούργου. Ό Δρ. Ναχούμ Γκόλντμαν ἥταν ἐκεῖνος πού διεξήγαγε τό κύριο μέρος τῶν πολιτικῶν διαπραγματεύσεων μέ τόν Καγκελλάριο Ἀντενάουερ καὶ ἔγινε δ ἀρχιτέκτων τῶν συμφωνιῶν. Ήταν τότε πού, ὑπό τήν ἡγεσία του, ίδρυθηκε ἡ Κλεῖμς-Κάνφερενς καὶ περιελάμβανε στούς κόλπους της 23 Ἐβραϊκούς δργανισμούς.

Ό Δρ. Noah Barou, δ ἀείμνηστος Πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς τοῦ Εύρωπαϊκοῦ Τμήματος τοῦ Π.Ε.Σ., ἥταν δ βασικός ὑποστηρικτής τῆς Ιδέας τῶν Γερμανικῶν ἐπανορθώσεων καὶ δ ὑπεύθυνος γιά τήν πρώτη ἀνεπίσημη κρούση πρός τούς Γερμανικούς πολιτικούς καὶ οἰκονομικούς κύκλους. Στά χρόνια 1951/52 ταξίδεψε τουλάχιστο 50 φορές στήν Γερμανία. Ό Δρ. Jacob Robinson καὶ δ ἀείμνηστος Δρ. Nehemich Robinson, οἱ δύο πρώτοι διευθυντές τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐβραϊκῶν Υποθέσεων (Institute

· Η ὑπογραφή τῶν Συμφωνιῶν εἰς Λουξεμβούργο. Διακρίνονται οι κ.κ. Μωσέ Σαρέτ καὶ Ναχούμ Γκόλντμαν.

of Jewish Affairs), ύπηρξαν οι βασικοί νομικοί σύμβουλοι καθ' δλη τήν διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων.

Ήταν, πράγματι, τολμηρή δσο καί ἐπαναστατική ἡ ἀντίληψη πού διαπνέει τίς συμφωνίες Λουξεμβούργου, μιά ἀντίληψη πού ἀνοιξε νέους δρίζοντες στίς διεθνεῖς σχέσεις, καί ἀποτέλεσε ἔνα καινοῦργιο «προηγούμενο» γιά τό διεθνές δίκαιο. Ποτέ στό παρελθόν δέν εἶχε μιά Κυβέρνηση συνάψει μιά διεθνή συμφωνία μέ ἔναν ἴδιωτικό δργανισμό ἐπί ἰσοτίμου βάσεως. Ποτέ στό παρελθόν μιά Κυβέρνηση δέν εἶχε ἀναλάβει, βάση διεθνῆς συμφωνίας, νά καταβάλλει ἀποζημιώσεις δχι μόνο σέ πολῖτες ζένων χωρῶν, ἀλλά καί στούς δικούς της πολῖτες. Ποτέ στό παρελθόν δέν εἶχε μιά Κυβέρνηση καταβάλλει ἀποζημιώσεις πρός ἔνα ἄλλο κράτος ('Ισραήλ), γιά πράξεις πού διαπράχθηκαν σέ ἐποχή πού τό ἄλλο Κράτος οὔτε κάν ύπηρχε. Ή μοναδικότητα τῶν ἀνομολόγητων ἐγκλημάτων τῶν Ναζί, ἀπαιτοῦσε μιά μοναδική (Unigue) λύση.

Κανένας, ἀπό δσους συμμετεῖχαν στίς ἀρχικές διαπραγματεύσεις, δέν μποροῦσε νά προβλέψει τήν ἔκταση τῶν ὑλιστικῶν συνεπειῶν. Μέχρι τέλους τοῦ 1976 πάνω ἀπό 50 δις. Γ.Μ. εἶχαν καταβληθεῖ ἀπό τήν Ὀμοσπονδιακή Γερμανική Δημοκρατία σέ μεμονωμένα ἀτομα γιά ἀποζημίωση καί ἀποκατάσταση, πέρα ἀπό τίς συλλογικές ἀποζημιώσεις πρός τό Ἰσραήλ καί τήν Κλέϊμς-Κάνφερενς. 'Υπολογίζεται δτι μέχρι τά τέλη τοῦ αἰώνα ἄλλα 30,5 δις. Γ.Μ. Θά καταβληθοῦν ύπό μορφή ἀποζημιώσεων καί γιά ἀποκατάσταση, ἀναιβάζοντας τό συνολικό ποσό πού θά ἔχει καταβάλλει ἡ Ὀμοσπονδιακή Δημοκρατία σέ 85,5 δις. Γ.Μ.

Ἡ 25η ἐπέτειος τῆς ύπογραφῆς τῆς μεταπολεμικῆς Γερμανο-'Εβραικῆς συμφωνίας ἀποτελεῖ πράγματι μιά ἀξιομνημόνευτη ἐπέτειο. "Ἄν καί δτι συνέβη δέν εἶναι δυνατόν ποτέ νά ξεχασθεῖ καί δτι ἔχει γίνει δέν μπορεῖ ποτέ νά ξαναγίνει, οἱ συμφωνίες ἐπανορθώσεων καί ἡ ύλοποίησή τους, θά πρέπει νά ἀναγνωρισθοῦν σάν κάτι τό πρωτοφανές γιά τήν σύγχρονη Ιστορία.

Γραφέας τοῦ Σεφερ – Τορά.

Ἀμερικανικό Συνέδριο διερευνᾶ τό μέλλον τῶν Ἰουδαϊκῶν σπουδῶν

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΙ ΕΥΡΥ ένδιαφέρον γύρω ἀπό τίς ἀναπτυξιακές τάσεις τῶν Ἰουδαϊκῶν Μελετῶν στά Ἀμερικανικά Πανεπιστήμια ἐκδηλώθηκε μέ σαφήνεια στό Συνέδριο γιά τό «Μέλλον τῶν Ἰουδαϊκῶν Σπουδῶν» πού ἔλαβε χώρα στό City University τῆς Νέας Υόρκης. Τό Συνέδριο δργανώθηκε ἀπό τό Ἀμερικανικό Τμῆμα τοῦ Παγκόσμιου Ἐβραϊκοῦ Συνέδριου καί τίς ἀρχές τοῦ Πανεπιστημίου.

Οι δύο κύριοι δμιλητές, Δρ. Marvin Fox ἀπό τό Brondes University καί Δρ. Arthur Hertzberg ἀπό τό Columbia University, τόνισαν τήν ἀνάγκη γιά τήν ἐπέκταση τῶν Ἰουδαϊκῶν κύκλων σπουδῶν στά πανεπιστήμια καί δτι θά πρέπει νά ἐνσωματωθοῦν πλήρως μέσα στό γε-

νικό Πρόγραμμα μαθημάτων. 'Ο Δρ. Fox τόνισε τήν σημασία τῆς σέ βάθος ἀνάπτυξης τῶν Ἰουδαϊκῶν σπουδῶν, μέ μιά καλύτερη διδασκαλία τῆς Ἐβραϊκῆς καί ἄλλων συγγενικῶν γλωσσῶν, καθώς καί τοῦ Ταλμούδ καί τῶν κλασσικῶν ἐπιστημῶν. Διότι, δπως ύποστηριζε, δλα αύτά ἀποτελοῦν βασικά «έργαλεῖα» γιά τήν κατανόηση τῆς σύγχρονης Ἐβραϊκῆς Ιστορίας.

'Ἄξιζει ἔδω νά σημειωθεῖ δτι σ' ἔνα πρόσφατο δελτίο τοῦ Π.Ε.Σ. (Press-Review 24/6/77), ἀναφέρεται δτι 250 Πανεπιστήμια σ' ὅλον τόν κόσμο διατηροῦν ἔδρες τῆς Ἐβραϊκῆς γλώσσης. Μεταξύ αύτῶν ύπάρχουν Πανεπιστήμια στήν Ἰρλανδία, τήν Γκάνα, τό Χόγκ-Κόγκ, τήν Ἰαπωνία, τήν Νιγηρία, τήν Κορέα καί ἀκόμη στήν Ούγκαντα. Τά δύο τρίτα ἀπό αύτά τά Πανεπιστήμια διδάσκουν τήν Βιβλική Ἐβραϊκή γλώσσα, ἐνῶ στό ἔνα τρίτο διδάσκεται ἡ σύγχρονη Ἐβραϊκή.

‘Η άρχαιότερη διεθνής Τράπεζα

Ξέρετε πού και πότε ίδρυθηκε ή πρώτη ήσως διεθνής Τράπεζα; Ήταν στήν Βαβυλώνα, γύρω στό 590 π.Χ. Αύτό τουλάχιστον ύποστηρίζει ο Γάλλος Ιστορικός Zán Ριβεριάν πού γράφει σ’ ένα σχετικό κείμενό του τά έξης:

“Οταν οι Έβραιοι έπηρεασμένοι από τίς είρηνόφιλες συμβουλές του Προφήτη Ιερεμία συμβιβάστηκαν μέ τόν κατακτητή, πού τούς αίχμαλώτισε καί τούς μετέφερε στήν Χαλδαία, κάποια οίκογένεια Μουρασοῦ ίδρυσε μιά διεθνή Τράπεζα, ή δποία έκτός από τό νά έξαργυρώνη νομίσματα καί νά κάνη πιστώσεις, άνελάμβανε έπίσης κάθε είδους έμπορικές ύποθέσεις, ή έδρα της βρισκόταν στήν Νιππούρ καί τά ύποκαταστήματά της έφθαναν ώς «τή Χώρα τής Θάλασσας», δηλαδή τή Φοινίκη. Η Τράπεζα δέν ήταν βέβαια μιά καινοτομία στή Μέση Ανατολή. Στό βιβλίο του, ο Ζωβίτ κάνει λόγο γιά κάποιο τραπεζίτη. Παρ’ δλα αύτά δημως, ή φίρμα Μουρασοῦ καί Υιοῦ ήταν, στό είδος της, ή μοναδική έπιχείρηση τής έποχης μέ διεθνή άκτινοβολία.

Θρησκευτικό συμπόσιο

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΕΛΙΔΑ 16

8η Έρώτηση: (‘Απευθύνεται στόν Ραββίνο Σαμπετάϊ): “Έχετε καμμία οίκονομική βοήθεια από τό Κράτος, είσθε π.χ. κρατικός μισθωτός;

Ραβ. Σαμπετάϊ: Όχι. Δέν έχουμε καμμία απολύτως οίκονομική έξαρτηση από τό Κράτος. Η Πολιτεία μᾶς συμπαρίσταται πολλές φορές ήθικά. Είμαστε έπίσημα άναγνωρισμένη Κοινότητα καί απολαμβάνουμε κάθε έλευθερίας. Άλλα δέν έχουμε οίκονομι-

♦ Δέν είναι βέβαιο ότι οι Μουρασοῦ ήταν Έβραιοι (ἄλλωστε τό δνομά τους δέν δείχνει κάτι τέτοιο). “Ενας δημως μεγάλος άριθμός από πήλινες πινακίδες — πραγματικά έμπορικά άρχεια — πού βρέθηκαν στή Νιππούρ, μαρτυροῦν τήν ύπαρξη συναλλαγῶν μέ τούς Ίουδαίους, άποδειξη ότι οι συστάσεις τού Ιερεμία απέδωσαν καρπούς!

♦ Πολλά συμφωνητικά άναφέρονται σέ άγοραπωλησίες πού έχουν σάν άντικείμενο χωράφια, σπίτια καί ζωντανά, ένα μάλιστα από αύτά άπαριθμεῖ, άρκετά περιγραφικά, τά κτήνη ένος έξορίστου: «ένδεκα κριοί μεγάλοι, 27 κριοί διετεῖς, είς τράγος μεγάλος, έξι τράγοι διετεῖς, 152 άμνάδες κυοφοροῦσαι, τετρακόσιαι άμνάδες μονοετεῖς...».

♦ Ο οίκος Μουρασοῦ χορηγούσε δάνεια μέ τόν συνηθισμένο τόκο τής έποχης δηλαδή 20%. Απ’ ότι φαίνεται από τά άρχεια τής Νιππούρ, οι περιστάσεις έκαναν τούς έξορίστους νά έξοικειωθοῦν μέ τήν έννοια τής Τραπέζης καί τού έμπορίου, έπαγγελμα πού ώς τότε καταφρούσαν καί άφήναν τήν έξασκησή του στούς Χαλδαίους».

♦ Καί έτσι, από τότε ή πιό κυνηγημένη φυλή τού κόσμου έπιδόθηκε μέ πάθος στό τραπεζικό έπαγγελμα καί ήσως αύτός νά είναι δικαίωτερος λόγος πού κατώρθωσε νά έπιβιώση άνα τούς αίώνες.

κή έξαρτηση. Έπιτρέψτε μου νά σᾶς άναφέρω ένα προσωπικό μου παράδειγμα.

● Ως Ραββίνος έχω άπαλλαγεῖ τῶν στρατιωτικῶν μου ύποχρεώσεων, σύμφωνα μέ τούς νόμους τού κράτους γιά τούς θρησκευτικούς λειτουργούς. Συνεπῶς, ή ίδιότητα τού Ραββίνου άναγνωρίζεται από τήν Πολιτεία, δπως καί ή ίδιότητα τού Χριστιανοῦ κληρικοῦ ή τού Μουσουλμάνου Ίμάμη. Απολαμβάνω τά ίδια δικαιώματα δπως καί οί άλλοι θρησκευτικοί λειτουργοί, χωρίς δημως νά έχω καμμία οίκονομική έξαρτηση από τό Κράτος.

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

“Άννα Ραφαήλ

Τή μέρα τού Ρός-Χόδες Έλούλ (15-8-77) πέθανε καί κηδεύτηκε στά Γιάννινα ή “Άννα χήρα Γιοσέφ Ραφαήλ σέ ήλικια 72 χρονών. Ήταν μιά βασανισμένη καί πονεμένη Έβραιά μέ τή δική της, πολύ ένδιαφέρουσα, Ιστορία τής έπιβιώσης από τό μεγάλο διωγμό καί τόν άγωνα ύστερωτερα γιά τό ξαναχτίσιμο τού χαμένου νοικοκυριοῦ της. Δέν εύτυχησε νά άποχτήσει άπογόνους καί ζούσε μέ τόν άνοιχτόκαρδο συζυγό της Γιοσέφ, πού έχει πεθάνει πρίν άπο 12 χρόνια. Άπο τήν πολυμελή οίκογένεια τῶν γονιών της έπέζησε μονάχα δικρότερος άδερφός της Μηνᾶς πού κατοικεῖ στό Τέλ-Αβίβ.

Ήταν έγγονή τού Ραββίνου Χαχάμ Μεναχέμ Ματαθεά καί έξαδέρφη τού Ραββίνου τής γιαννιώτικης Συναγωγῆς Αθηνῶν Μεναχέμ Χατζοπούλου. Γί’ αύτό διακρίνονταν γιά τήν προσήλωσή της στίς παραδόσεις τής έβραικής θρησκείας καί στήν Ιστορική κληρονομιά τού έβραιο-έλληνικού περιβάλλοντος στό δποιο άνατράφηκε. Έτσι ήταν κάτοχος δλης τής μουσικῆς τῶν θρησκευτικῶν άσμάτων καί τῶν οίκιακῶν τελετῶν. Καί έπειδή ήταν έξαιρετικά καλλίφωνη, πρόσχαρη, δημιλητική, καί φιλόξενη καί ή μόνη σέ μεγαλύτερη ήλικια από τούς έπιζησαντες στά Γιάννινα, άποτελούσε τή μοναδική ζωντανή πηγή γιά τή συλλογή τής γιαννιώτικης έβραικής μουσικῆς, τῶν παραδόσεων, ήθων κι έθιμων άκόμα καί γενικώτερα πολλῶν ήπειρωτικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καί μοιρολογιῶν. Χάρη στή δική της μνήμη, διασώθηκε ή μουσική τῶν παλιών έλληνο-έβραικῶν τραγουδιῶν. Τήν άναφέρουν δλοι οι έρευντές πού άσχολήθηκαν μέ τήν ιστορία καί τή λαογραφία τής γιαννιώτικης κοινότητας. Ο καθηγητής τής Ιερουσαλήμ κ. Αμνόν Σιλδάχ πού έξέδωκε ένα μέρος τής μουσικῆς τῶν συναγωγικῶν ύμνων τής άφιέρωσε μιά δλόκληρη σελίδα έξαίροντας τής γνώσεις της καί τή ζωντανή μνήμη τού παρελθόντος.

Ή “Άννα Ραφαήλ γινόταν δεχτή σέ πολλά έβραικά σπίτια στά Γιάννινα καί στήν Αθήνα δπού δέν κουράζονταν ν’ άκουν τής άτέλειωτες διηγήσεις της καί τής βγαλμένες από τήν πολύπαθη έμπειρία της συμβουλές της.

♦ Ή έκδήλωση τελείωσε μέ τό τράβηγμα άναμνηστικῶν φωτογραφιῶν καί τόν έγκαρδιο χαιρετισμό δλων τῶν συμμετασχόντων.

עַל חַיּוֹם הִיא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)